

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
факультет соціології
кафедра методології та методів соціологічних досліджень

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:
**«ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗМІШАНОГО
ДИЗАЙНУ
В АНАЛІЗІ МЕДІА-ДОКУМЕНТІВ»**

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма: «Соціологія»
Освітній рівень: магістр
Кваліфікація: магістр соціології

Виконавець:
Айзенберг Анна Ігорівна,
студентка магістратури

Науковий керівник:
Юзва Людмила Леонідівна,
кандидат соціологічних наук, доцент

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри *методології та методів соціологічних досліджень*

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2020 р.

Зав. кафедри _____ доц. Сидоров М.В.-С.
підпис

Київ 2020

Реєстрація

номер

дата

підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано до захисту

підпис наукового керівника

ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

оцінка

дата захисту

Голова ЕК

підпис

ініціали, прізвище

Члени ЕК

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

Секретар ЕК

підпис

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Пізнавальний потенціал змішаного дизайну

в аналізі медіа-документів

Дипломна магістерська робота присвячена оцінці пізнавального потенціалу змішаного дизайну в соціологічних дослідженнях Інтернет медіа-документів. Зроблено теоретичний опис типологій дослідницьких дизайнів із деталізацією особливостей вибору виду змішаного дизайну та роботи з ним. Здійснено детальний огляд методів контент-аналізу та дискурс-аналізу для окреслення їх можливого потенціалу в разі поєднання в межах одного дизайну дослідження. Запропоновано стратегію вичення Інтернет медіа-документів на основі триангуляційного змішаного дизайну із поєднанням контент-аналізу та дискурс-аналізу, окреслено пізнавальні можливості такого підходу.

В рамках практичної частини роботи реалізовано описаний в теоретичній частині підхід із застосуванням змішаного дизайну для дослідження Інтернет медіа-документів (медіа-дописів) про сучасну реформу освіти в Україні із застосуванням контент-аналізу та дискурс-аналізу. За результатами дослідження вдалось довести ширші пізнавальні можливості такого типу дизайну, порівнянно із дизайном, де використовується лише один метод.

Ключові поняття роботи: змішаний дизайн соціологічного дослідження, дискурс-аналіз, контент-аналіз, Інтернет медіа-документи

ABSTRACT

Cognitive potential of a mixed design in analyzing media documents

Master thesis is devoted to the assessment of mixed design cognitive potential in sociological research within Internet media documents. Theoretical description of research design typologies was elaborated, detailing the features of choosing and working with a mixed design type. A detailed review of content analysis and discourse analysis is conducted to determine their cognitive potential in case of combination within a single research. A strategy for studying Internet media documents based on triangulation mixed design with a combination of content analysis and discourse analysis is proposed, and cognitive possibilities of this approach are outlined.

Within the practical part of the thesis, the theoretical part of the mixed-use approach to study Internet media documents about current educational reform in Ukraine, applying content analysis and discourse analysis is implemented. According to the results of the study, it has been possible to prove wider cognitive capacity of this type of design, compared to a design with only one method usage.

Key concepts: mixed sociological research design, discourse analysis, content analysis, Internet media documents

Зміст

Вступ.....	6
РОЗДІЛ I Поняття змішаного дизайну в соціологічних дослідженнях.....	9
1.1 Типи дизайнів в соціологічних дослідженнях.....	9
1.2 Види змішаного дизайну та умови їх застосування.....	16
1.3 Можливі поєднання методів у рамках змішаного дизайну дослідження	22
РОЗДІЛ II. Контент-аналіз та дискурс-аналіз як способи вивчення текстової інформації	25
2.1 Контент-аналіз як формалізований метод аналізу документів	25
2.2 Дискурс-аналіз як метод аналізу в соціологічному дослідженні	30
2.3 Поєднання та пізнавальна здатність змішаного дизайну з застосуванням контент-аналізу та дискурс-аналізу змішаного аналізу й дискурс аналіз для аналізу Інтернет медіа-документів	37
РОЗДІЛ III Застосування змішаного дизайну для дослідження медіа-дописів про сучасну реформу освіти в Україні.....	42
3.1 Концептуальна схема дослідження медіа-дописів про реформу освіти	42
3.2. Результати дослідження: висвітлення результатів контент-аналітичного дослідження з застосуванням техніки кодування тональності	47
3.3. Результати дослідження: висвітлення результатів контент-дискурс-аналізу в рамках змішаного дизайну дослідження.....	57
Висновки	62
Список використаних джерел	65
Додатки.....	69

Вступ

На сучасному етапі розвитку соціології дослідники все частіше звертають увагу на роль діджиталу в житті людини й формуванні нової соціальної реальності. Діджитальні дослідження знаходять свою аудиторію також і в межах інших соціальних наук, в межах бізнес-технологій планування. Вивчення нового цифрового світу й людини в ньому – вже не далеке майбутнє, а наша реальність, відповідно ті, хто володіють достатньою кількістю інструментів для вивчення цього світу – володіють інформацією нового типу, яка набагато глибша за своєю різноманітністю, аніж та, яку ми могли отримувати ще 20-30 років тому.

Соціологія – одна з тих наук, яка може досліджувати людину в новому дискурсі, в дискурсі Інтернету, розвиваються такі напрями як кіберсоціологія, соціологія Інтернет комунікацій і т.д. Відповідно на сьогодні існує багато можливостей яким чином збирати й аналізувати дані в межах Інтернет дискурсу. Окрім звичних соціологам методів - інтерв'ю, опитувань, які можна проводити онлайн, є ще й опосередковані шляхи, які не залучають респондентів, такі як контент-аналіз, інтент-аналіз, дискурс-аналіз і т.д., методи, які направлені на вивчення текстів і документів у їх широкому розумінні.

Також сучасною є тенденція, на якій сфокусована дана робота, до поєднання методів і методологій задля використання максимального їх потенціалу й доповнення один одного, щоб робити максимально глибокі висновки, розглянувши предмет дослідження з різних боків і з точки зору різних підходів. Як правило, так званий *mixed approach* (змішаний підхід) поєднує якісну та кількісну методологію, саме з таких поєднань у 90-тих роках ХХ століття розпочались перші роботи із розгляду та застосування змішаних досліджень, розпочаті англомовними дослідниками Дж. Кресвелом [Creswell, 2007], А. Ташакорі [Tashakkori, 2010] та ін, у 2007 році відомий англомовний Інтернет-журнал Сейдж навіть розробив окрему серію «The Journal of mixed

methods research»¹ На території колишнього СНД дана тематика з'являється лише на початку 2000-них, на сьогодні розробками змішаного дизайну займається Вища Школа Економіки. На жаль, українська соціологія не має ґрунтовних описових робіт із застосуванням змішаного дизайну, дана інформація міститься переважно в підручниках та посібниках, проте вкрай обмежена.

Саме тому актуальність роботи полягає в недостатній вивченості в рамках української соціології потенціалу змішаного дизайну дослідження, особливостей і специфіки його використання, можливих поєднань методів і методологій в залежності від специфіки дослідження. Релевантним є також фокусування на застосуванні його в рамках вивчення Інтернет медіа-дискурсу.

Відповідно проблемою, що порушується в даній роботі, є відсутність достатньої кількості знань про змішаний дизайн дослідження в українській соціології, недорозкритість його пізнавального потенціалу й особливостей застосування, зокрема в дослідженні Інтернет медіа.

Об'єкт роботи – змішаний дизайн дослідження медіа-документів

Предмет роботи – потенціал і особливості застосування змішаного дизайну в соціологічному дослідженні Інтернет медіа-документів

Мета – розкрити пізнавальний потенціал змішаного дизайну в соціологічних дослідженнях, водночас дослідити особливості застосування й пізнавальний потенціал змішаного дизайну в дослідженні Інтернет медіа-документів

Задля досягнення основної мети ставляться такі задачі:

1. Розкрити поняття й місце змішаного дизайну в соціологічних дослідженнях.

1.1 Описати різні типи дизайнів соціологічного дослідження.

1.2 Здійснити детальний опис змішаного дизайну соціологічного дослідження з розкриттям його сутнісних характеристик та особливостей застосування.

¹Доступ до ресурсу: <https://journals.sagepub.com/home/mmr>

1.3 Окреслити можливі й релевантні поєднання методів, методологій для успішної реалізації змішаного дизайну дослідження, зокрема і рамках дослідження Інтернет медіа-документів.

2. Проаналізувати пізнавальний потенціал поєднання контент-аналітичної та дискурс-аналітичної методик в аналізі Інтернет медіа-документів.

2.1 Зробити опис методу контент-аналізу, окреслити пізнавальний потенціал і обмеження.

2.2 Зробити опис методу дискурс-аналізу, окреслити пізнавальний потенціал і обмеження.

2.3 Аргументувати доцільність змішаного дизайну з використанням контент-аналізу та дискурс-аналізу в дослідженні Інтернет медіа-документів.

3. Продемонструвати потенціал змішаного дизайну в дослідженні Інтернет медіа-документів на прикладі аналізу медіа-дописів про сучасну реформу освіти в Україні.

РОЗДІЛ I Поняття змішаного дизайну в соціологічних дослідженнях

1.1 Типи дизайнів в соціологічних дослідженнях

Розпочати дану роботу варто з очевидного для більшості дослідників твердження про те, що будь-яке дослідження, в нашому випадку в рамках соціології, має розпочинатись із теоретичного підґрунтя, із детальної розробки стратегії, за якою буде вивчатись предмет дослідження. Важливо також чітко знати що й яким чином буде вивчатись, які інструменти буде використано, як збирати дані, як аналізувати. Розробка такого документу, прописаного алгоритму дій, допоможе досліднику чітко сформулювати проблему дослідження, мету й задачі, за допомогою яких можна досягти центральної мети. Однак дослідники часто можуть розпочати своє дослідження занадто рано, перш ніж задуматися про те, яка інформація потрібна для відповіді на дослідницькі питання. В випадку. Якщо даний етап ігнорується, зроблені висновки ризикують бути слабкими та непереконливими і, отже, не зможуть адекватно вирішити загальну дослідницьку проблему.

В академічній соціології оперують поняттям програми дослідження. Програма дослідження вважається обов'язковим документом соціологічного дослідження, являє собою науковий документ, що відображає логічно обґрунтовану схему переходу від теоретичного рівня знання про проблему, вираженого в гіпотезах, до емпіричного отримання знання про досліджуваний об'єкт [Добреньков, 2004:с.147-149]. Дизайн дослідження – поняття більш нове в українській літературі, аніж програма, проте не тотожне. Згідно з SAGE Project Planner² (програмою для правильної розробки плану дослідження) програма дослідження (Research plan) – вся множина описаних процедур до підготовки дослідження від теорії до практики й розробки робочого плану із строками, кошторисом і т.д. Дизайн дослідження

²Доступ до ресурсу: <http://methods.sagepub.com/project-planner>

– методологічна частина програми дослідження, підхід до проведення самої емпіричної частини дослідження.

Існує дуже багато різних типів дизайнів дослідження, наведемо стандартні загальноприйняті (Див.Рис.1):

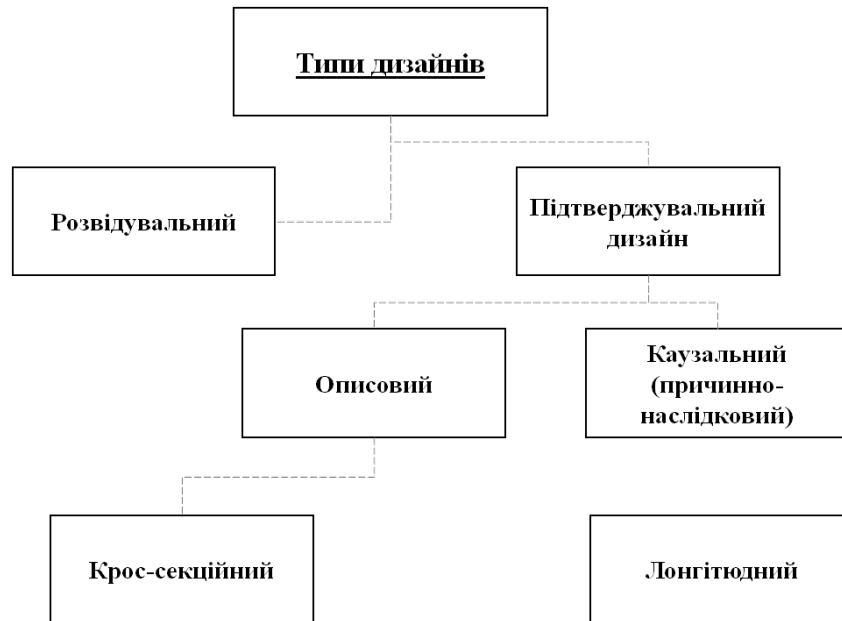


Рис.1 Типи дослідницьких дизайнів в соціології

Дана типологія, що наведена вище на рисунку, відображає максимальну всю площину дослідницьких дизайнів, які використовуються в соціології. Розвідувальний дизайн передбачає відсутність попередніх гіпотез та продуманих процедур дослідження, підтверджувальні дизайни вже базують на певного типу продуманій методології, містять програми дослідження, окреслені задачі, гіпотези, в плані найвищого потенціалу підтвердження й чистоти висновків найкращим дизайном є казуальний, до нього відносяться експериментальний та квазіекспериментальний дизайни. Найбільш розповсюджені – описові дослідження, які можуть бути крос-секційними (одноразовими), або трендовими, які включають різні різновиди (моніторинги, панельні дослідження з єдиною панеллю одних і тих самих людей) [Malhotra, 2010: с.100-130]. Як правило, стандартним є визначення того, що тип дизайну залежить від мети дослідження, яка в свою чергу залежить від дослідницького питання. Всю множину дослідницьких питань

описати неможливо, тому в межах даної роботи варто обмежитись такою загальною думкою.

Відповідно до критерію вибору стратегії дослідження й аналізу, можна виділити такі типи дослідницьких дизайнів:

- Розвідувальний дизайн

Використовується, коли існує мало або взагалі немає попередніх досліджень. Основна увага приділяється здобуттю розуміння та ознайомлення для подальшого вивчення. Корисний підхід для отримання додаткової інформації з певної теми. Дизайн є гнучким і може вирішувати дослідницькі питання всіх типів (що, чому, як). Надає можливість визначити нові терміни та уточнити існуючі поняття. Процес дослідження, що лежить в основі дослідницьких досліджень, є гнучким, але часто неструктурованим, що призводить до лише попередніх результатів, які мають обмежене значення при прийнятті рішень. У дизайні відсутні жорсткі стандарти, що застосовуються до методів збору та аналізу даних, оскільки одним із напрямків дослідження може бути визначення того, який метод чи методології можуть найкраще відповідати дослідницькій проблемі.

- Action Design або акціональний (від слова дія) дизайн

Дизайн дії передбачає інтервенційну стратегію, проводиться втручання (дія в дослідженні дій), протягом якого збираються відповідні спостереження в різних формах. Нові інтервенційні стратегії виконуються, і циклічний процес повторюється, триваючи, поки не буде досягнуто достатнього розуміння або знаходження алгоритмів вирішення проблеми, яка виникла під час інтервенції. Дизайн створюється для максимально практичної й прагматичної мети й не полягає в тестуванні теорій. Підсумовуючи, даний дизайн передбачає втручання дослідника заради як перевірки гіпотез у реальності. Дизайн дії застосовується з метою вдосконалення конкретних практик. Дослідження базується на дії, оцінці та критичному аналізі практик на основі зібраних даних з метою вдосконалення

відповідних практик, фокусуються на конкретних ситуаціях та їх контексті [Reason, Bradbury, 2010].

- Case-study або аналіз випадку

Аналіз випадку - це поглиблене вивчення певної дослідницької проблеми, а яке виходить за рамки лише статистичних показників. Він часто використовується для звуження дуже широкого поля досліджень до одного чи кількох легко дослідних прикладів. Аналіз випадку можна також використовувати для перевірки теоретичної моделі та можливості її реалізацій в соціальній реальності. Це корисний підхід, коли явище не достеменно вивчене. Зокрема, дослідники широко використовують цей дизайн, який працює для вивчення сучасних ситуацій у реальному житті та забезпечує основу для застосування концепцій та теорій, розширення методів.

- Каузальний дизайн, дизайн причинності

Дослідження причинності можна розглядати як розуміння явища в умовах: «якщо X, то Y». Цей тип досліджень використовується для вимірювання того, який вплив матиме конкретна зміна на існуючі умови. Причинний ефект виникає тоді, коли варіація одного явища, незалежної змінної, призводить до або в середньому призводить до зміни іншого явища, залежної змінної. Однак такий дизайн також має свої обмеження, висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків важко визначити через різноманітні сторонні та заплутані змінні, які існують у соціальному середовищі. Якщо дві змінні співвідносяться, причина повинна настати перед наслідком. Однак, хоча дві змінні можуть бути причинно пов'язані, іноді може бути важко визначити, яка змінна приходить першою, а отже, встановити, яка змінна є причиною, а яка наслідком.

- Когортний дизайн

Когортний дизайн, як правило, стосується дослідження, проведеного протягом певного періоду часу, в якому беруть участь ті респонденти, яких пов'язує певна подія. Використовуючи кількісну основу, когортне

дослідження вивчає явища в їх статистичних показниках, використовуючи якісну основу, когортні дослідження, як правило, збирають дані, використовуючи методи спостереження. Когортний аналіз відрізняється високою гнучкістю і може дати розуміння наслідків у часі та відшукати зв'язок із різноманітними різними типами змін (наприклад, соціальними, культурними, політичними, економічними тощо). Через відсутність рандомізації зовнішня обґрунтованість нижча [Babbie, 2016: с.25-50].

- Описовий дизайн

Описовий дизайн дає відповіді на запитання: хто, що, коли, де і як, пов'язаний з певною проблемою дослідження, описове дослідження не може остаточно визначити чому. Описові дослідження використовуються для отримання інформації, що стосується поточного стану явищ, та для опису «того, що існує». Рішення про причинно-наслідковість в даному дизайні не приймається

- Крос-секційний дизайн

Такий тип дизайну найбільш використовуваний у соціології та прикладних дослідженнях. Крос-секційний дизайн має три відмінні риси: відсутність часового виміру, опора на існуючі відмінності, а не на зміни після інтервенції. Таким чином, дослідники, що використовують цю стратегію, можуть застосовувати лише відносно пасивний підхід до прийняття причинно-наслідкових висновків на основі результатів, дають опис результату та пов'язаних з ним характеристик на певний момент часу.

- Лонгітюдний дизайн

Такий тип дизайну покликаний робити повторні спостереження. Наприклад, однакова група людей опитується через регулярні інтервали, що дозволяє дослідникам відслідковувати зміни у часі та пов'язувати їх із змінними, які можуть пояснити, чому зміни відбуваються. Повторювальні дослідження описують закономірності змін і допомагають встановити напрямок та величину причинно-наслідкових зв'язків у випадку різновиду – панельних досліджень, коли опитується одна й та сама сукупність людей.

Вимірювання проводяться за кожною змінною протягом двох або більше різних часових періодів. Це дозволяє досліднику вимірювати зміни змінних у часі. Це вид спостережного дослідження і іноді його називають панельним дослідженням. Дозволяє дослідникам наблизитися до видів причинних пояснень, які зазвичай можна досягти лише за допомогою експериментів. Ця конструкція часто потребує якісних досліджень для пояснення змін у даних [Creswell, 2018].

- **Експериментальний дизайн**

Дозволяє досліднику зберігати контроль над усіма факторами, які можуть вплинути на результат експерименту. Роблячи це, дослідник намагається визначити або передбачити, що може статися. Класична експериментальна конструкція визначає експериментальну групу та контрольну групу. Незалежну змінну вводять експериментальній групі, а не контрольній групі, і обидві групи вимірюються на одній і тій же залежній змінній. Справжні експерименти повинні мати контроль, рандомізацію та маніпулювання. В реальності важко відтворити такі умови, тому часто застосовують квазіекспериментальний дизайн.

- **Факторіальний дизайн**

Факторіальний дизайн - це корисний метод для дослідження основних та взаємодіючих ефектів змінних, обраних у будь-якому дизайні експерименту. Ця методика корисна при дослідженні ефектів дії різних незалежних змінних на залежні змінні. Факторіальний дизайн є формою справжнього експерименту, коли множинні фактори (незалежні змінні, керовані дослідником) маніпулюються або дозволяють змінюватись, і вони дають дослідникам дві основні переваги. По-перше, вони дозволяють дослідникам одночасно досліджувати основні ефекти двох або більше окремих незалежних змінних. По-друге, вони дозволяють дослідникам виявляти взаємодію між змінними. Взаємодія - це коли одна змінна змінюється залежно від зміни іншої змінної. Такі взаємодії можна виявити лише тоді, коли змінні досліджуються у поєднанні. При використанні

факторіального дизайну незалежна змінна називається фактором, а різні значення коефіцієнта називаються рівнями. Факторіальний дизайн часто використовується дослідниками, які бажають зрозуміти вплив двох або більше незалежних змінних на одну залежну змінну. Традиційні методи дослідження, як правило, вивчають вплив однієї змінної за один раз, оскільки нею маніпулювати статистично простіше. Однак у багатьох випадках два фактори можуть бути взаємозалежними, і намагатися аналізувати їх традиційним способом недоцільно або помилково.

- Дизайн спостереження

Цей тип дослідження робить висновок, порівнюючи суб'єктів із контрольною групою, у випадках, коли дослідник не має контролю над експериментом. Спостережувальні дослідження, як правило, є гнучкими і не обов'язково повинні бути структуровані на основі гіпотези про те, що ви очікуєте (дані виникають, а не існують раніше). Надійність даних низька, тому що спостерігати за поведінкою, яка виникає знову і знову, складна в повторі й моніторингу. Під час спостереження результати можуть відображати лише унікальну вибірку сукупність і, таким чином, не можуть бути узагальнені для інших груп [Reason, Bradbury, 2010].

Важливим на даному етапі також являється розглянути процес вибору дослідницького дизайну. Підходи до дослідницької роботи - це плани та процедури дослідження, які охоплюють кроки з широкого кола припущень щодо детальних методів збору, аналізу та інтерпретації даних. Загальне рішення передбачає, який підхід слід використовувати для вивчення теми. Висловлення цього рішення має бути філософським припущенням, дослідник підводить до реалізації дослідження, продумує процедури пізнання і конкретні методи збору, аналізу та інтерпретації даних. Вибір дослідження, підхід також ґрунтується на характері дослідницької проблеми або питання, що вирішується,

Отже, існує велика кількість типів дослідницьких дизайнів, які навіть не всі висвітлені в рамках даної роботи, кожен із цих дизайнів має переваги й

недоліки, обмеження й можливості, й, головне, кожен із них варто використовувати відповідно до їх призначення.

1.2 Види змішаного дизайну та умови їх застосування

В соціології існує 3 основних підходи, стратегії, методології до дослідження:

Якісна стратегія – це індуктивний підхід до вивчення соціальної реальності, являється умовно гнучкою стратегією без жорстких формалізованих методів, які спираються на інтерпретативні та рефлексивні практики аналізу даних, процедури не являються нормованими, дослідник максимально може адаптувати під себе й особливості дослідження необхідні йому складові дослідження. Якісна стратегія потужна у вивченні інтерпретацій, дефініцій, смислів, інтенцій. За вибору даної стратегії дослідження, завжди виходять насичені глибинною інформацією висновки, проте обмеження в вигляді неможливості генералізації накладають свій відбиток на застосування методів у межах цієї стратегії.

Кількісна стратегія – дедуктивний підхід до вивчення соціальної реальності, за вибору даного підходу. Соціальні явища та процеси вивчаються в межах математичних методів та статистики, висновки виходять обґрунтованими, валідними, проте часто позбавлені інтерпретативної рефлексивної складової, яка присутня в якісній стратегії дослідження. Це об'єктивований, формалізований підхід, всі процедури визначені й рідко являються гнучкими, саме тому тут розповсюджені трендові дослідження, які можуть вимірювати відмінності й фіксувати зміни в прояві того чи іншого досліджуваного предмета в дослідженні. Даними, які отримані в межах кількісної стратегії достатньо легко оперувати, оскільки жорсткі статистичні моделі максимально формалізовані, а тому легші для розуміння, ніж глибинні інтенції якісного підходу. Тим не менш ми вже означили, що пізнавальний потенціал кількісних методів не виходить на коло ментальних структур, а відтак оперує фактуальними, чітко зафіксованими даними, проте

а даному випадку ми маємо змогу генералізувати наші результати, репрезентувати певні цільові аудиторії, це безсумнівний плюс даної стратегії.

Змішана стратегія - це підхід до дослідження, що включає збір як кількісних, так і якісних даних, інтегруючи дві форми даних та використовуючи різні конструкції. Змішана стратегія на сьогодні є достатньо популярною, вона дозволяє нівелювати недоліки обох стратегій і досягти максимального пізнавального потенціалу в разі розумного поєднання методів обох стратегій.

Якісні та кількісні методи мають свої конкретні сильні та слабкі сторони. Поєднання їх призведе до переваги, що перевищує суму недоліків, це основне припущення, що стоїть за дослідженням з використанням змішаної стратегії. За допомогою змішаної методології ми можемо отримати уявлення про надзвичайний випадок в рамках кількісного дослідження або порівняти результати нашого конкретного випадку з більш загальною картиною. На відміну від триангуляції, дослідження змішаних методів має на меті отримати більш повну, більш складну картину, а не головним чином перевіряти результати. Тим не менш, існують обмеження у змішаного методу. Важко поєднувати методи, якщо ми не маємо даних за однаковий період (якщо тільки ми не говоримо про аналіз текстів, там нема такої проблеми), то результати ризикують мати зсув у даних. Крім того, мало дослідників виховуються в області справді змішаних методів, тобто мало універсальних дослідників, як правило працюють в межах однієї стратегії, небезпека тут полягає в тому, що дослідники інтегрують методи, які вони погано розуміють, і створюють результати, які не є методологічно обґрунтованими [Creswell, 2014: с.50-72].

Надалі йтиме мова про змішаний дизайн дослідження – це не тотожне поняття змішаній методології дослідження, оскільки методологія включає в себе сукупність різноманітних методів, як якісних, так і кількісних, а змішаний дизайн – це обраний спосіб збору та аналізу даних в межах певного емпіричного дослідження. Змішаний дизайн дослідження, на сьогодні,

являється перспективним напрямком у сфері проведення емпіричних досліджень. Такий підхід розпочав активний розвиток ще в 90-тих роках, а наразі вже є дуже популярним, його активно застосовують за кордоном, вивчають особливості й правила розробки таких дизайнів. Змішаний дизайн - процедури збору, аналізу, інтерпретації, та звітування даних у дослідницьких дослідженнях. Вони представляють різні моделі для дослідження, і ці моделі мають чіткі назви та процедури, пов'язані з ними. Загальна мета та основна передумова досліджень із застосуванням змішаного дизайну полягає в тому, що використання кількісних та якісних підходів у поєднанні забезпечує краще розуміння проблем дослідження та складних явищ.

Кількісні дослідження спрямовані на сувору стандартизацію/формалізацію процесу збору та обробки інформації, що дозволяє отримати точні дані про аудиторію, що вивчається, виражену в абсолютних або відносних показниках. Якісні дослідження - це неформальний збір даних використання польових методів та нестандартної форми аналізу, що дозволяє отримати детальну інформацію про психологію, поглиблені мотивації поведінки, а також дані, які респонденти не можуть або не хочуть надати досліднику, в текстових матеріалах можливо віднаходити приховані інтенції, емоційні посилення й т.д. Отже, кількісні методи дають надійний, статистично перевірений результат. Якість роботи дослідника в таких методах легко перевірити шляхом повторного проведення дослідження. Перевага якісних методів тут полягає в тому, що вони дозволяють зрозуміти те, що важко виділити та вирахувати за допомогою кількісних методів, оскільки вони дозволяють проникнути до суті явищ. Недоліки та обмеження стосуються неможливості глибокого аналізу тих явищ соціального та внутрішнього психологічного життя людини, які не можуть бути чітко структуровані. Справа в тому, що структуровані засоби обмежують наші пізнавальні можливості лише до тих пунктів анкети чи карти спостереження, які ми змогли надати. Більше того, деякі речі, особливо ті, що стосуються внутрішніх мотивів людини, вимагають від людини глибоких думок, які є

неструктурованим матеріалом для аналізу. У більшості випадків можна провести дослідження, що поєднує як якісні, так і кількісні методи на різних етапах: первинний аналіз об'єкта, уточнення його характеристик та детальний і глибокий аналіз.

Саме тому більш глибокі результати можна отримати, триангулюючи один набір результатів з іншим і тим самим підвищуючи валідність висновків. Важливими є також такі переваги як взаємодоповнюваність (опрацювання або уточнення результатів одного методу з висновками іншого методу), розширення меж пізнання, пізнавального потенціалу за рахунок поєднання стратегій побудови й вироблення висновків, інсайтів. Автори досліджень повинні розглянути питання про те, яку синергію можна отримати завдяки додатковій роботі з використанням як якісних, так і кількісних методів. Цей аспект закликає дослідників ретельно планувати свої роботи, детально й об'єктивно розглядати потенціал обраних методів та визначеного дизайну дослідження.

Помилкою буде припущення про те, що змішаний дизайн – єдиний підхід до дослідження, який полягає в простому поєднанні декількох методів вивчення соціальної реальності в межах соціології. Натомість змішаний дизайн має також свої різновиди, їх ,як і типів дизайну, є велика кількість і в рамках даної роботи окреслимо найосновніші й найбільш вживані.

- Дизайн триангуляції

Найпоширеніший і відомий підхід змішаного дизайну– це дизайн триангуляції. Його метою конструкції є отримання різних, але взаємодоповнюючих даних про один і той же предмет дослідження, щоб найкраще зрозуміти проблему дослідження. Намір використання цієї конструкції полягає у поєднанні потенціалу кількісних методів (великий розмір вибірки, тенденції, узагальнення) з якісними інтерпретативними стратегіями. Саме такий підхід до поєднання методів лежав у основах змішаного дизайну й являється до сьогодні найпопулярнішим підходом в змішаній стратегії. Це ефективна конструкція, в якій збираються обидва типи

даних протягом однієї фази дослідження приблизно в один і той же час. Кожен тип даних може бути зібраний та проаналізований окремо та незалежно. Водночас за такого підходу можна стикнутись із неузгодженістю результатів двох різних застосованих стратегій.

- Вбудований дизайн

На відміну від попереднього типу змішаного дизайну, у вбудованому дизайні є один основний метод, а інший комплементарний. Вбудований дизайн - це змішана методика, в якій один набір даних забезпечує підтримуючу, вторинну роль у дослідженні, заснованому насамперед на іншому типі даних. Основна ідея такого підходу полягає в тому що для вирішення дослідницького завдання одного методу недостатньо, оскільки на кожен тип запитань потрібні різні типи даних. Цей дизайн особливо корисний, коли досліднику необхідно вкласти якісний компонент у кількісний дизайн. Його можна використовувати, коли дослідник не має достатнього часу або ресурсів для повноцінного проведення обох методів, тому типу даних надається менший пріоритет, ніж іншому. На відміну від триангуляційного дизайну, різні методи не обов'язково виконують однакові задачі, вони можуть бути покликані на вирішення різних питань [Tashakkori, Teddlie, 2010: с. 100-200].

- Пояснювальний дизайн

Загальна мета такого підходу полягає в тому, щоб якісні дані допомагали пояснити кількісні результати. Наприклад, ця конструкція добре підходить для дослідження, в якому дослідник потребує якісних даних для пояснення результатів, або використовувати кількісні дані для відбору одиниць спостереження в рамках якісного етапу.

- Експлораторний дизайн

Від прямого перекладу, пошуковий дизайн. Якщо в пояснювальному дизайні ми потребували якісних даних, аби доповнити й поглибити пояснення результатів, які ми отримуємо в результаті застосування кількісного підходу. То в даному випадку ми йдемо інакшою логікою. Підхід

полягає в тому, що результати першого методу (якісні) можуть допомогти розробити кількісний метод, ґрунтуючись на тому, що для побудови кількісного аналізу необхідно детально розробити програму досліджувати, прописати інструментарій, запланувати сегментаційну модель і т.д. У випадку, коли в нас мало попередньої інформації про предмет нашого дослідження, непогано отримати її з іншого джерела, в даному випадку за допомогою якісної стратегії. Цей дизайн особливо корисний, коли досліднику потрібно розробити та перевірити інструмент, оскільки його немає або визначити важливі змінні для кількісного аналізу, коли змінні невідомі, наприклад запланувати фактори для перевірки їх впливу на діяльність предмета дослідження. Це також доречно, коли дослідник хоче узагальнити результати для перевірки аспектів нової теорії чи класифікації/сегментації або глибоко вивчити явище, а потім виміряти його поширеність [Creswell, 2007].

Зрозуміло, що кожен із підходів варто використовувати в залежності від ситуації, при чому в яких випадках який тип змішаного дизайну обрати, приблизно було окреслено й на думку не спадає тематики, для якої не підійшов би жоден із варіантів. Тому більшою мірою все дійсно залежить від того, наскільки вивчений предмет ми досліджуємо, чи є у нас розуміння того, як досліджувати й що досліджувати, які висновки в результаті дослідження ми плануємо робити й т.д. Водночас при виборі дизайну дослідження важливо виходити не з кількості методів, які ми плануємо закласти в дизайн, а з того, що найкращим чином допоможе розв'язати дослідницьке питання, а також враховувати наявні ресурси й експертні можливості дослідника.

У зв'язку з цим можливо окреслити перелік правил для вибору змішаного дизайну:

- 1) Тип дизайну обирають на основі того, який дизайн найкраще вирішує проблему дослідження та які переваги він має.

- 2) Дослідники повинні ретельно розглянути проблеми, пов'язані з вибором їх дизайну, та спланувати стратегії вирішення.

3) У рамках вибору дизайну потрібно приймати рішення про використання різних методів одночасно, або послідовно працювати з даними, чи матимуть два способи однакову чи неоднакову вагу.

Таким чином варто підсумувати, що в літературі й у практиці існує багато типів змішаного дизайну, а в даній роботі були розкриті чотири основні типи, які також містять свої підтипи : триангулятивний, вбудований, пояснювальний, експлораторний. Триангулятивний змішаний дизайн поєднує два методи - кількісний та якісний на однаковій основі, методи вносять однаковий внесок у дослідження. Вбудований тип передбачає, що один метод доповнює інший, може відповідати на якусь окрему задачу. Пояснювальний дизайн використовує якісну стратегію для широкого пояснення процесів і тенденцій, які були визначені за результатами кількісного дослідження. Експлораторний дизайн на передній план висуває якісну стратегію, яка слугує ґрунтовною підготовкою для кількісного, може допомогти уточнити інструментарій, створити вектор дії дослідника в межах кількісного етапу.

1.3 Можливі поєднання методів у рамках змішаного дизайну дослідження

Принциповим моментом змішаного дизайну дослідження є той факт, що комбінація методів має давати для дослідження лише позитивні моменти й сильні сторони кожного з методів, в синтезі вони мають давати вищу пізнавальну здатність, аніж по окремо.

Як ми вже зазначили в попередньому підрозділі, що змішаний дизайн дослідження переважно базується на поєднанні якісної та кількісної методології. Така тенденція виникає тому що зазвичай один із підходів, а точніше його прогалини в пізнавальному потенціалі хочуть заповнити перевагами іншої методології. Так кількісна стратегія сильна в аргументуванні результатів. Оперуючи статистичними показниками, числами, тенденціями їх зміни, математичними ілюстративними моделями, що підтверджують та спростовують гіпотези. Такими даними відповідно на

підсвідомому рівні набагато легше оперувати, ніж інтерпретативними та прорефлексованими даними за підсумками застосування якісної стратегії. Проте в випадках пояснення причин зміни в явищах, не завжди кількісна стратегія має змогу дати відповідь. Водночас для планування кількісного дослідження не завжди дослідник володіє достатньою кількістю інформації, щоб правильно й максимально вичерпно створити інструментарій. У такому випадку важливо мати змогу застосувати один із типів змішаного дизайну.

Комбінацій поєднання методів є велика кількість, оскільки кожен метод кількісної стратегії можна поєднати із якісним.

Перше, що спадає на думку – поєднання кількісного методу опитування в будь-якому його прояві з якісним методом опитування, наприклад фокус-груповим. Така історія легко вкладається в логіку дослідника, можна застосувати якісну стратегію для побудови категорій кількісного етапу, для допомоги в роз'ясненні тих чи інших тенденцій, сюди ж можна додати інші практики інтерв'ювання, глибинні інтерв'ю, біографічні методи й т.д. Натомість кількісна стратегія може допомогти якісній розбиратись у деталях поширення того чи іншого явища для покриття всіх його важливих аспектів в межах якісної стратегії, допомогти сформувати вибірку сукупність за рахунок надання статистичної інформації, якісна стратегія в такому випадку лише орієнтується на дані задля того, аби, наприклад сформувати собі вибірку сукупність таким чином, щоб умовно репрезентувати собі всіх типів представників з генеральної сукупності. За таким же принципом працюють і методи дослідження текстів.

Якщо ми досліджуємо текстову інформацію, то очевидно, що звичні соціологічні методи опитування нам не будуть підходити, відповідно першим методом, який спадає на думку, є метод контент-аналізу. Контент-аналіз формалізовано проаналізує текст, надасть статистичні показники частотності, розподілу й т.д., все, що поза інструментарієм, залишиться неврахованим. Саме тому поєднання його з іншими методами розширить пізнавальний потенціал контент-аналітичного дослідження. Іншими методами можуть

виступати традиційний аналіз документів, який дасть детальний опис досліджуваних текстів, інформацію, яку не можна отримати формалізованим інструментарієм, можливо застосувати інтент-аналіз, щоб виявити підтекст, із яким створено текст, також можна застосувати дискурс-аналіз, саме таке поєднання буде надалі розглядатись у роботі, тому детальніше буде розписано аргументування такого підходу в наступному розділі [Семенова, 2017: с.68-79].

Як бачимо, змішаний дизайн більше асоціюється з поєднанням якісної та кількісної стратегій, оскільки такі підходи базуються на різних принципах вироблення висновків і аналізу даних (індуктивний та дедуктивний підходи) й органічно доповнюють один одного. Проте існує й тенденція до того, що змішаний дизайн починають відтворювати, наприклад, в межах суто якісної стратегії або суто кількісної, знову ж таки, все залежить від мети, специфіки, дослідницького завдання дослідження.

Все ж перевагами сполучення різних методів є, по-перше взаємодоповнення пізнавальних можливостей, даних, інтерпретацій. Переважно якісні дані (наративи, фото й т.д.) можуть бути використані для аргументування кількісних даних, їх зміни або навпаки - сталості і навпаки – кількісна стратегія із формалізованими й статистично використовуваними числовими даними можуть вносити ясність у інтерпретативні якісні дані, підтверджуючи дії дослідника з аналізу якісних даних [Полухина, Просянюк, 2017]. Однак існують також і недоліки в використанні такого підходу, вони переважно процедурні, оскільки пов'язані з необхідністю залучення більшої кількості ресурсів часових, фінансових. Окрім цього загрозу становить, звичайно, методико-методологічні питання, можуть виникнути проблеми в разі розбіжностей даних, можливим також є використання поєднання не тих методів, яких потрібно або зайве застосування декількох методів разом із прописаною програмою дослідження, яку можливо реалізувати навіть одним методом, в такому випадку невиправдано застосований змішаний дизайн дослідження.

РОЗДІЛ II. Контент-аналіз та дискурс-аналіз як способи вивчення текстової інформації

2.1 Контент-аналіз як формалізований метод аналізу документів

У попередньому розділі ми проаналізували потенціал змішаного дизайну дослідження, визначили переваги й недоліки, потенційні можливості його застосування, різні типи змішаного дизайну, яким чином якісна й кількісна стратегія можуть співпрацювати одна з одною й надавати ґрунтовні й глибокі висновки про досліджуваний предмет. Також було визначено, що змішаний дизайн також доцільно використовувати не тільки в випадках вивчення думок респондентів, а й можливо застосовувати успішно для текстової інформації. Базовим методом для змішаного дизайну являється контент-аналіз й у даному пункті пропонується детально розглянути цей метод, а також окреслити його проблемні сторони, які можна буде компенсувати методом із якісної стратегії. В рамках даної роботи буде розглянуто поєднання контент-аналізу та дискурс-аналізу в межах застосування змішаного дизайну дослідження. Перший метод, який буде піддаватись опису – контент-аналіз, що є різновидом аналізу документів.

Аналіз документів поділяється на традиційний та формалізований (контент-аналіз). Традиційний аналіз документів полягає в інтерпретації змісту за допомогою логічних процедур, які дозволяють виявити найважливіший зміст документу, структурувати його, дати оцінку, зробити висновки, вважається більш суб'єктивним, оскільки результати залежать виключно від погляду дослідника щодо документу, що вивчається [Андреев, 199, с: 44-45].

Існує багато різних визначень контент-аналізу, якщо наводити більш-менш сучасний варіант, то варто згадати про українських дослідників, у своїй книзі Н. Костенко та В. Іванов : «Контент-аналіз — це якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і

строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів [Костенко, 2003: с.44].

В більш спрощеному варіанті процедури контент-аналіз включає в себе 3 основних етапи:

1. Обрання відповідних текстів для аналізу.
2. Виділення одиниць аналізу, котрі потім зводяться в категорії аналізу й переводяться в кількісний вид.
3. Підрахунок частот категорій та виявлення зв'язків між ними.
4. Інтерпретація отриманих результатів [Шевина, 2012].

Важливим етапом є також кодифікація одиниць тексту, мета якої полягає в розробці правил кодування (присвоєння відповідних значень) смислових одиниць в категорії аналізу. Обрання категорій аналізу, виділення з них смислових одиниць та визначення одиниць рахунку створюються відповідно до мети, задач та гіпотез дослідження в контент-аналізі [Рой, 2004: с.286-289]. Категорії контент-аналізу – це загальні ключові поняття, в відповідності з якими будуть у подальшому сортуватись смислові одиниці(їх ще часто називають одиницями змісту або одиницями аналізу).

Розкриваючи умови застосування контент-аналізу, необхідно зазначити декілька загально визнаних пунктів:

- **Об'єктивність.** Аналіз має будуватись за певними визначеними правилами, категорії та визначення мають бути однозначними й зрозумілими не тільки для дослідника, але й для тих, хто буде в подальшому брати участь у дослідженні або користуватись результатами. Дана умова досягається шляхом процедури операціоналізації понять, простими словами це розклад концепту на певну кількість показників, що в контент-аналізі називаються смисловими одиницями.
- **Систематичність.** В ідеалі зміст має бути впорядкованим через категорії, які обираються залежно від мети дослідження

- **Вимірюваність.** Обрані елементи аналізу мають бути присутніми та зафіксованими згідно з методикою аналізу, а не інтерпретованими дослідником

- **Репрезентативність.** Дана вимога є спільною для всіх методів, що засновані на вибіркових дослідженнях. Результати аналізу мають бути такими, які можна розповсюдити на всю генеральну сукупність.

- **Одиниці аналізу** мають бути недвозначними, щоб не допускати різного тлумачення їх кодувальниками і звести до мінімуму вплив суб'єктивних думок кодувальників на процес обробки [Костенко, 2003: с.44-46].

Таким чином контент-аналіз використовувати доцільніше за великого масиву інформації. Даний метод займає особливе місце серед інших в силу своєї ефективності за умови аналізу великих інформаційних масивів. Найчастіше він використовується для аналізу саме текстів і полягає в підрахунку слів, словосполучень, самостійних тем, окремих абзаців та інших лексичних одиниць, що зустрічаються частіше за інших. Можливості контент-аналізу дають змогу стверджувати про отримання об'єктивної, надійної, валідної інформації про досліджуваний об'єкт. Вже неодноразово згадувалось, що контент-аналіз є більш ефективним і доцільним за великих текстових масивів. В такому випадку даний метод дає змогу виявляти тенденції зміни поглядів, установок автора (або декількох авторів) шляхом співставлень документів, що стосуються різних періодів часу, також можливим стає виявлення відмінностей, що характеризують зміст текстів різних авторів. Таким чином контент-аналіз є ефективним у вивченні медіа-дискурсу. Однак може виникнути відчуття, що контент-аналіз являється занадто формалізованим методом і не зможе вловити текстових особливостей, виявити емоційну складову, яка вкладена в інформацію, що значно обмежить його пізнавальний потенціал, оскільки важко в такому випадку вловити інтенцію автора, з яким посилом було написане

повідомлення, можливо, велика кількість певних визначених категорій не означатиме, що вони згадуються в позитивному контексті.

У зв'язку з цим варто згадати про додаткову техніку в контент-аналізі - аналіз тональності (сентимент-аналіз). Основна його задача – визначення емоційно забарвлених (як мінімум позитивно чи негативно) думок, оцінок з приводу об'єкта, про який іде мова в тексті [Wilson, 2005: с. 1-10]. В прикладних дослідженнях такий симбіоз контенту й аналізу тональності називають Social Media Listening, буквально – дослухання до соціальних медіа, тобто отримання інформації від клієнтів/споживачів за допомогою їх висловлень в Інтернет-просторі. Це дуже перспективний напрямок, дає змогу швидко реагувати на зміни в настроях, проблеми, в перспективі соціології можливо було б навіть слідкувати за рівнем соціальної напруги. Зазвичай такий аналіз є автоматизованим, проте неавтоматизований підхід набагато гнучкий і, можливо, навіть кращий, він враховує контекст, ідентифікує саркастичність висловів, загалом краще відчуває сентимент, особливо в випадку коли необхідно визначити тональність всього тексту. Неавтоматизований підхід на перший погляд здається неточним, оскільки є достатньо суб'єктивним, зважаючи на людський фактор та упередженість дослідника, проте такий підхід не використовується без визначеної стратегії. Безпосередньо перед аналізом дослідник має встановити для себе певні принципи, виробити алгоритм дій, чи він буде визначати тональність в межах системи цінностей суспільства й відштовхуючись від цього буде вирішувати, яку емоційну забарвленість несе текст, чи буде розробляти набір правил, наприклад наявність певних слів (які можна взяти з тональних словників), чи відповідно до стилістики тексту й т.д. Загалом ідея полягає в тому, що кожен дослідник обирає на свій розсуд методу кодування тональності, якої він притримується протягом усього дослідження, таким чином забезпечуючи більш-менш формалізовані процедури. Неавтоматичний аналіз дозволяє визначати тональність навіть за відсутності емоційно забарвлених слів чи їх набору, відчувати полюси тональності, коли за алгоритмами машинного

навчання в разі не прописаного в моделі випадку тональність автоматично вважається нейтральною, дослідник як людина, на відміну від автоматики, може приймати рішення в нестандартних ситуаціях, коли тональність тексту змінюється від речення до речення, є прихованою, наявний сарказм, граматичні помилки, які ускладнюють автоматичне визначення чи навмисне неправильне написання слів, суржик (у випадку української мови), або занадто специфічний контекст чи наявні нестандартні мовні звороти, які неможливо завчасно передбачити й запрограмувати в автоматизованих підходах [Левчук, 2008]. Сентимент-аналіз, визначаючи емоційну складову тексту, може моніторити те, яким чином певні новинні агенції/портали або публікації окремих особистостей висвітлюють інформацію про ті чи інші явища й події, яким чином створюється певна картина з приводу чогось в медіа просторі й формує деякий образ з приводу об'єкта тексту в реципієнта інформації, що дає цікаву додаткову інформацію, з якою можливо працювати

Однак, окрім зазначених переваг, контент-аналіз містить ряд недоліків та обмеженостей. Найголовніший недолік даного методу полягає в тому, що він є достатньо трудомістким, далеким від легкості й доступності телефонних опитувань, якими часто зловживають непрофесіонали, потребує великих витрат часу. Саме ця властивість часто змушує дослідників відмовлятися від контент-аналізу. Істотним обмеженням слугує той факт, що кожен новий емпіричний масив різних видів документів потребує від соціолога створення нового інструментарію від початку до кінця [Бондар, 2007]. Таким чином контент-аналіз як метод збору соціологічної інформації має свої переваги та недоліки, проте в поєднанні з іншими техніками, методами можливо нівелювати прогалини в широті пізнавального потенціалу, як було розглянуто в частині про додаткову техніку кодування тональності. Водночас за рахунок змішаного дизайну дослідження можливо буде ще розширити пізнавальний потенціал і надати глибші висновки.

2.2 Дискурс-аналіз як метод аналізу в соціологічному дослідженні

Розібравшись із принципами, пізнавальними можливостями та особливостями контент-аналізу, можемо переходити до іншого методу аналізу нечислових даних, який на сьогодні вважається одним із широко відомих, проте достеменно глибоко не вивчених способів пізнання соціальної реальності через її продукт – тексти в їх широкому розумінні.

Дискурс-аналіз бере свої початки з лінгвістичної традиції, будучи на початку методом для аналізу мовних особливостей в межах різних дискурсів, проте незабаром стало зрозуміло, що для соціологів дискурс-аналіз і сам дискурс для вивчення несуть потужний потенціал, оскільки дискурс має соціальну основу, конструюється соціальною реальністю й водночас її конструює, підкреслює дуальність системи. Перш ніж перейти до розгляду безпосередньо дискурс-аналізу, варто розглянути поняття дискурсу як його об'єкту вивчення. Визначення дискурсу не являється легким, в залежності від того, якою наукою він розглядається, можливо віднайти різні трактування, тим не менш ми будемо зосереджуватись саме на соціологічному розумінні. Звертаючись до класиків дискурс-аналітичних досліджень, дискурс – «складна єдність мовної форми, значення й дії, які охарактеризовуються за допомогою поняття комунікативної події або комунікативного акту» [Dijk, 1999: с.87], тобто передбачається наявність умовної комунікації. Дискурс, виходить, соціально обумовлена і культурно закріплена система раціонально організованих правил висловлювання, реалізується за допомогою різних текстів. Існуються також думки про те. Що дискурс є нормативно закріпленим, тобто кожен конкретний дискурс (наприклад дискурс певної події) має сукупність умовно закріплених правил яким чином обговорювати певну подію/явище й т.д. [Keller, 2005], [Ruiz, 2010]. Звідси, вочевидь, походить і можливість для аналізу дискурсу. Щоб виявити яким чином цей дискурс сконструйований, що його формує, оскільки ці знання можуть надалі давати інформацію про те, який вплив цей дискурс може чинити надалі на соціальну реальність. Відповідно, якщо ми хочемо зрозуміти дискурс, ми

повинні також зрозуміти контекст, в якому він виникає. Дискурси мають особливість континуальності, вони протяжні в часі й не зникають внікуди, вони взаємодіють і впливають на інші дискурси, тому важливо розуміти контекст виникнення й існування дискурсу [Phillips, 2002].

Водночас дискурс – це не лише проста сукупність текстів, дискурс являється зіткненням суб'єктивних думок, протилежних позицій, метою яких є вироблення єдиної сукупності розуміння предмету дискурсу, який потім нестиме певну організовану комунікативну структуру. Звідси й задача дискурс-аналізу – в виявленні глибинних смислів цієї соціальної комунікації [Воронкова, 2007]. Аналітики дискурсу розглядають весь дискурс як соціальну практику. Люди використовують дискурс для того, щоб робити щось - щоб звинувачувати, робити компліменти і т.д. Як соціальні суб'єкти, ми постійно орієнтуємось на інтерпретативний контекст, у якому ми опиняємось, і будуємо свій дискурс, щоб відповідати цьому контексту.

Розібравшись із поняттям дискурсу, переходимо до тлумачення дискурс-аналізу. Перш за все, варто відзначити, що є ідея про те, що дискурс-аналіз являє собою цілісну методологію, яка має сукупність прийомів, що пояснює способи пізнання соціального світу [Phillips, 2002]. Це може бути спричинено тим фактом, що не існує єдиного підходу до проведення аналізу, кожен дослідник самостійно формує собі принципи й правила для вивчення досліджуваного дискурсу (а кожен дискурс потребує індивідуального підходу). Тим не менш, в даній роботі будемо притримуватись принципу що дискурс-аналіз – метод аналізу нечислових даних, належить до якісної методології. Історію дискурс-аналізу можемо вести з часів і наробок М.Фуко [Фуко, 2008] в межах критичного дискурс-аналізу, Ю.Хабермаса [Хабермас, 2008], проте в рамках даної роботи краще сфокусуватись на більш-менш сьогоденні, на працях тих, хто професійно займається й досліджує цей метод. Сучасний дискурс-аналіз представлений такими іменами як Т. ван Дейк з розробками критичного дискурс-аналізу в рамках проблемних дискурсів расизму, сексизму; Н.Феркло, також розробник критичного дискурс-аналізу й

автор тривимірної моделі аналізу (текст +дискурсивна практика, процеси відтворення тексту + соціальна практика, до якої належить досліджувана комунікативна подія) (Див. Рис.2) [Тетерин, 2010]; Л.Келнер, який займається методологією дискурс-аналізу; М. Йоргенсен та Л.Філліпс, які мають цілу книгу про теорію та метод дискурс-аналізу й на сьогодні являються ґрунтовним джерелом для отримання базових знань про дискурс та його аналіз.



Рис.2 Тривимірна модель дискурс-аналізу Н.Феркло

В найпростішому розумінні дискурс-аналіз фокусується на дослідженні різних паттернів, з яких складається дискурс [Йоргенсен, 2008]. Цей метод має на меті дослідити, не тільки як формується дискурс (сукупність ідей), а також який вплив це може мати на соціум. Унікальність дискурс-аналізу, порівняно з іншими якісними методами полягає в тому, що він не стільки інтерпретує наявну інформацію, скільки намагається зрозуміти яким чином вона була сконструйована.

Оскільки дискурс-аналіз - це не інституціоналізований підхід, за останні роки можемо віднайти декілька базових течій:

- Постмарксистська теорія (Е. Лакло і Ш. Муфф) – схожа до критичного дискурс-аналізу, який спрямований на визначення ідеології в дискурсі й текстах, що його формують та пошуку гегемонійних тенденцій, здебільшого фокус уваги на політичному дискурсі.

- Критичний дискурс-аналіз (Н. Феркло, Р. Водак) – вивчає мікроструктури мови, шукає упередження, ідеології, скриті смисли у дискурсах, також більш застосований для політичного дискурсу.
- Деконструктивна версія – версія, що вилучає соціального актора з дискурсу, фокусується також на мікроструктурах тексту [Бойко, 2014].

Варто детальніше зупинитись на критичному дискурс-аналізі, оскільки саме він займає більшу частину досліджень, а також є дуже часто згадуваним у літературі, на його базисі будується чимало емпіричного матеріалу. Критичний аналіз дискурсу - це метод, який дозволяє оцінити що мається на увазі, коли мова використовується для опису та пояснення. Критичний дискурс-аналіз дозволяє досліджувати часто непрозорі взаємозв'язки причинності, визначення зв'язку між дискурсивними практиками, подіями та текстами, а також більш широкими соціальними та культурними структурами в межах боротьби за владу. Саме боротьба за владу являється ключовою темою для дослідження за допомогою критичного дискурс-аналізу. Тексти, як уже згадувалось, в межах дискурс-аналізу переважно пропонується розглядати в їх соціальному контексті, оскільки тексти не просто пасивно несуть інформацію, в межах дискурсу вони нав'язують певний сенс, вигадують його, формують перспективи.

Важливою складовою, яку ми включимо до власного дискурс-аналізу є виокремлення жанрів. Жанри можуть репрезентувати певний спосіб маніпулювання та обрамлення дискурсу, прикладами жанрів є церковні проповіді, інтерв'ю та політичні виступи. Жанри є важливими, оскільки вони забезпечують основу для розуміння дискурсу аудиторією, хоча, очевидно, завдяки цій якості «жанри» можуть бути місцем влади, домінування та опору. Таким чином, дискурс є засобом існування та діяльності, і те, як цю конкретну практику розуміють та інтерпретують, демонструє ще три аналітичні елементи дослідження: виробництво, форма та прийом (в роботі також згадується як стратегія). Структура та взаємозв'язок цих трьох складових та їх взаємодія через політичні та культурні проблеми розвивають

безліч соціальних ефектів дискурсу. Цей соціальний ефект залежить від аудиторії, яка отримує доступ до дискурсу, розуміє, використовує та чинить опір цьому дискурсу. Дискурс не слід розглядати ізольовано, швидше дискурси діють і впливають один на одного в акті інтертекстуальності. У межах суспільства певні дискурси є сильнішими за інші. Очевидним прикладом можуть бути урядові чи юридичні кодекси, які визначають межі діяльності у повсякденному житті [Fairclough, 1995, 2003].

Існують також аналітичні моделі дискурсу : ментальна (представляє загальну схему знань в межах дискурсу) , модель фреймів (схема поведінки, а також смислова рамка), модель скриптів (модель сценаріїв типових ситуацій). Автори, що аналізують різноманітні підходи до дослідження дискурсу також виділяють декілька підходів:

- Текстуальний – розгляд тексту як автономного утворення, представлений переважно в розробках Н.Феркло в рамках критичного дискурс-аналізу.
- Інтертекстуальний – розгляд тексту (дискурсу) у його взаємозв'язках з іншими текстами.
- Контекстуальний підхід – розглядає дискурс в межах контексту, кожен текст – продукт соціальних акторів і вписується в різні структури, наприклад в політичну, культурну, історичну й т.д.) [Сарна, 2020].

Якщо намагались із усіх доступних джерел сформуванати хоча б приблизну схему аналізу й логіку, за якою має йти дослідник, й за якою будуватиметься хід аналізу в даній роботі (обирається контекстуальний підхід), то можна зобразити приблизно такий алгоритм:

1. Виділення формальних характеристик текстів, в якій формі, жанр, стилістика й т.д.
2. Визначення контексту як комунікаційної ситуації.
3. Теоретичне диференціювання і структурування.
4. Кодування визначених категорій (не варто плутати з категоріями в контент-аналітичному дослідженні, в даному випадку варто виділити

категорії, навколо яких будуватиметься розгляд текстів, наприклад певні персоналії, події, а потім визначати яким чином поданий матеріал стосовно цих категорій).

5. Дескрипція, реконструкція, інтерпретація [Сарна, 2020].

В узагальненому вигляді варто викласти мінімальний набір тих характеристик, які мають увійти до дискурс-аналізу на етапі інтерпретації даних:

- загальна композиція тексту – можливо, авторські прийоми, ядро інформаційне й т.д.;
- діалогічна зв'язність дискурсу;
- структурування – спроба визначити яким чином структуруються тексти в межах дискурсу, яка їх внутрішня організація;
- пошук ключових слів, які визначають суть предмету дослідження в рамках дискурсу;
- риторична організація – важливий атрибут, який визначає стратегію подачі дискурсу навколо досліджуваної теми.

Декілька слів варто сказати про вибірку в дискурс-аналізі. Не дивлячись на те, що дискурс-аналіз зачисляють до якісної методології, в формуванні вибірки існують як мінімум два підходи: квантитативний та квалітативний. Квантитативний підхід забезпечує певну міру рівну ймовірність потрапляння текстів до вибірки, в такому випадку до аналізу потрапляє більша кількість матеріалу, відповідно досліджуваний дискурс має всі шанси бути краще описаним. В такому випадку ми будемо вибірково сукупність, подібно до контент-аналітичних досліджень, можемо використовувати, наприклад, механічний відбір із певним кроком, і, враховуючи трудоємність методу, можливо збільшувати крок, проте залишати принцип систематичності. Квантитативна вибірка володіє характеристиками генералізації та об'єктивності. Квалітативна вибірка, на противагу, має більш інтерпретативний потенціал із глибоким пошуком

різноманітних змістовних аспектів, властивих тексту, його суб'єктивності [Ухванова-Шмыгова, 2010].

Все вищевикладене означає, що дискурс-аналіз дає змогу інакшого типу інтерпретацію використовувати, яка не лише демонструє що, а й яким чином. Аналіз дискурсу розглядає розмови та тексти як риторично організовані структури. На відміну від конверсаційного аналізу, дискурс-аналіз розглядає соціальне життя як таке, що характеризується різними конфліктами. Таким чином, дискурс бере участь у встановленні однієї версії світу на тлі конкуруючих версій єдиного погляду на речі. Це очевидно в деяких випадках - наприклад, політики явно намагаються завоювати оточуючих своїм поглядом на світ, а рекламодавці намагаються продати нам спосіб життя, мрії та продукти - але це стосується і інших дискурсів. Наголос на риторичності текстів спрямовує нашу увагу на те, як організується дискурс, щоб зробити себе переконливим. Аналіз дискурсу вчить критично підходити до всього дискурсу. Однією з цілей дискурсного аналізу є виявлення закономірностей у корпусі даних, щоб мати можливість сказати про нього щось значиме. Ключова концепція тут - інтерпретаційний репертуар, який є одиницею аналізу, що дозволяє дослідникам вийти за межі окремих виразів, щоб почати виявляти теми, узгодженості та закономірності в текстах і між ними, а також пов'язувати їх із ширшими контекстами.

Відповідно можемо окреслити переваги та обмеження методу. Безсумнівним недоліком являється той факт, що дискурс-аналіз - неформалізований метод, навіть стихійний, його існує багато підходів, проте важко знайти поетапні приклади застосування аналізу, загалом, кожен дослідник самостійно вирішує що й як досліджувати. До того ж він часоємний і потребує аналітичних здібностей від дослідника, він має бути в змозі самостійно сконструювати схему дослідження задля досягнення максимального результату й пошуку глибоких інсайтів. Натомість перевагою використання дискурс-аналізу є можливість отримання унікальних висновків, оскільки традиційні якісні підходи мають високий рівень інтерпретативності,

кількісні підходи часто пропонують узагальнення, генералізацію, твердження про зв'язок або відсутність його між явищами, подіями й т.д., проте дискурс-аналіз, враховуючи контекст утворення, мікро та макро, роз'яснює, як виникає дискурс, як забезпечується його існування, як він конструюється й як конструює реальність.

2.3 Поєднання та пізнавальна здатність змішаного дизайну з застосуванням контент-аналізу та дискурс-аналізу змішаного аналізу й дискурс аналіз для аналізу Інтернет медіа-документів

Розглянувши детально специфіку й особливості двох методів, які будуть використані в практичній частині роботи для реалізації змішаного дизайну дослідження, варто присвятити підрозділ аргументуванню такого поєднання та сфокусуватись на перевагах для дослідження медіа дискурсу.

Зрозуміло, що обидва методи працюють із текстами, документами. Основною задачею контент-аналізу є кількісне дослідження характеристик, сутності сукупності текстів, їх тематична направленість і т.д. за рахунок частотного підрахунку наперед визначених категорій та субкатегорій. Контент-аналіз, як метод квантитативної методології, перевіряє гіпотези, робить висновки про тенденції, за допомогою статистичних підрахунків фіксує факти, процедура такого підходу завчасно відома, а чітко розроблений інструментарій дозволяє використовувати кодувальники різним дослідникам. Контент-аналіз аналізує текст як він є, без врахування контексту, намірів його автора. Тим часом дискурс-аналіз зосереджений на взаємозв'язку тексту й контексту, в своїх висновках містить більше рефлексії дослідника, дає більш глибокі знання, аніж зв'язки та кореляції, статистичні розподіли, які ми можемо отримати в результаті контент-аналізу [Семотюк, 2015].

Що ж стосується аналізу медіа, то медіа-дискурс в літературі позначений як особливий тип дискурсу з своїми внутрішніми правилами. Сьогодні існує два основні підходи до визначення медіа-дискурсу. Згідно з першим, медіа-дискурс – специфічний тип дискурсу, що є характерним лише

для мас-медіа, в такому випадку він протиставляється іншим дискурсам, політичному, релігійному, науковому й т.д., а розрізняються вони комунікативними ситуаціями, в межах яких вони створені. Відповідно до другого підходу, медіа-дискурс розуміється як будь-який вид дискурсу, який реалізується в полі ЗМК, саме до такого підходу ми будемо схилитись в межах даної роботи [Кожемякин, Полонский, 2016]. В межах медіа-дискурсу в даній роботі ми говоримо про сукупність медіа-текстів, медіа-дописів або медіа-документів, особливий тип документу в Інтернет-просторі, що охоплює всі можливі варіації, від статей у новинних агенціях до постів у соцмережах [Пименова, 2009]. Медіа-дискурс стосується взаємодії, яка відбувається через бродкаст, або розмовно, або письмово, в яких дискурс орієнтований на неприсутнього читача, слухача чи глядача. Хоча дискурс орієнтований на цих одержувачів, вони дуже часто не можуть зробити, медіа-дискурс - це публічна, виготовлена, записана, форма взаємодії.

В загальному аналіз медіа-дописів (в випадку аналізу безпосередньо інформації) проводиться на основі комплексу міждисциплінарних методів, застосовуючи інтегративну стратегію:

1. Лінгвістичний аналіз. Дозволяє виявляти характеристики тексту на різних рівнях: лексичний, стилістичний, здійснює виявлення порівнянь, метафор і т.д.

2. Аналіз документів. Контент-аналіз або традиційний, при чому варто зауважити, що перший підхід, зважаючи на часту необхідність дослідження великих масивів, являється більш популярним методом

3. Метод дискурсивного аналізу, що дозволяє виявити взаємозв'язок між мовною та екстралінгвістичною сторонами допису, розуміти процеси створення й обміну смислами. Переважно в літературі згадується саме критичний аналіз в медіа, оскільки вважається, що це потужний механізм для трансляції ідеології, а відтак саме там її і варто шукати.

4. Метод критичної лінгвістики. Передбачає виявлення прихованої складової, що визначає ідеологічні установки (переважно для текстів політичного спрямування), в рамках соціології доречно в даному випадку згадати про інтент-аналіз, що дає змогу виявити наміри комунікатора [Зиновьева, 2016].

Коротко варто зазначити також про нові методи аналізу текстів в медіа, які розробляються останнім часом і активно вводяться в практику, проте ще не є гарно вивченими і настільки розповсюдженими, щоб виступати в ролі шаблону для студентських робіт. Наприклад мультимодальний критичний аналіз дискурсу, він пов'язаний з розробкою теорії та практики аналізу дискурсу, які використовують декілька семіотичних ресурсів: наприклад, мова, візуальні образи, простір та архітектура. Представлені нові соціальні семіотичні рамки для аналізу діапазону жанрів дискурсу у друкованих ЗМК, динамічних та статичних електронних носіях та тривимірних об'єктах у просторі. Мультимодальний критичний аналіз дискурсу має на меті дослідити сенс, що виникає внаслідок інтегрованого використання семіотичних ресурсів, і являє собою ранні етапи зміщення фокусу в мовному дослідженні, коли використання мови вже не теоретизується як відокремлене явище.

В рамках даної роботи планується довести, що поєднання контент-аналітичного методу та дискурс-аналітичного – вдале поєднання для вироблення потужних висновків про певну тематику в межах Інтернет медіа-дискурсу. Якщо з контент-аналізом та його застосовності до медіа більш-менш зрозуміло: статистичні підрахунки категорій, тематична спрямованість і т.д., це показовий аналіз текстів якщо ми хочемо бачити тенденції відображення тих чи інших явищ, аспектів явища, подій, контент-аналіз може продемонструвати також тональність своїх повідомлень. Тут варто враховувати такі характеристики медіа-дописів як динамічність, наявність фраз-кліше, які повторюються від допису до допису, тематично-часова сконцентрованість, використання різних, інколи протилежних полюсів

тональності в межах одного допису, що ускладнює визначення загального сентименту тексту, а також переважаюча нейтральна тональність за рахунок безоціночної констатації фактів. Тим не менш техніка кодування тональності являється цікавим інструментом, який дає інформацію про те, що закладається в текстовій інформації й сприймається на рівні ментальних структур і підсвідомо впливають на наші переконання або як мінімум формують власне ставлення в межах медіа-дискурсу. Таких висновків для ґрунтовного аналізу достатньо, якщо ми вивчаємо простий феномен, у якого нема внутрішньої структури й важливим є лише представленість в певній множині текстів.

Проте в рамках соціологічних досліджень ми рідко стикаємось із простими випадками, зазвичай це комплексні явища, які мають безліч проявів, особливо в сучасному вивченні медіа-дискурсу, який, як уже згадувалось раніше, має потужний вплив на формування думки широких мас, від його структури, його характеристик залежить те, яким чином він впливатиме вже на всю соціальну реальність. Дискурс-аналіз зможе заповнити прогалини контент-аналізу, такі як інтенції тексту, в яких умовах можливе прочитання досліджуваних текстів, як конструюється реальність в межах дискурсу, закладені когнітивні, комунікативні стратегії, загалом відповісти на питання : яким чином репрезентується те чи інше явище [Кожемякин, 2010].

Існує багато робіт на тему аналізу медіа-дискурсу, описати всі неможливо, тому в роботі присутні переважно ті підходи, які потім будуть застосовуватись в практичній частині роботи.

Звернемось до прикладів, як можливо аналізувати медіа-дискурс, Т. ван Дейк [ван Дейк, 2013] виділяє два рівні в аналізі дискурсу: макро- і мікрорівень. Макрорівень представлений термінами панування, гегемонії (в рамках критичного дискурс-аналізу). До мікрорівня відноситься власне дискурс, комунікативні ситуації, які, автори текстів вважають важливими для репрезентації, тобто селективні практики, ситуативний контекст. Власне,

таку схему можна застосувати й не для критичного дискурс-аналізу. В такому випадку макроструктури Т. ван Дейк та В Кінч пропонують реалізувати в вигляді стратегій та інтенцій, в їх теорії дискурс має певний когнітивний план, де є мета, яка досягається за допомогою обраної стратегії. Як приклад можна згадати такі інтенції й стратегії, як контраст (протиставлення), порівняння, ілюстрації, ілюстративний матеріал є дуже характерним для медіа-дискурсу [ван Дейк, Кінч, 1989].

Якщо зробити короткий підсумок, то в рамках даної роботи розглядається, що контент-аналітичний метод, хоча є й популярним, він має свої пізнавальні обмеження й задля ґрунтовних висновків необхідно застосовувати змішаний дизайн дослідження, щоб максимально описати й зробити висновки з приводу досліджуваного явища. Як варіант у дослідженні медіа-дописів пропонується провести дискурс-аналіз, оскільки дослідження медіа-дискурсу таким чином є доволі розповсюдженим, медіа-дискурс має свої особливості, порівняно з іншими множинами текстів. Вище були описані пізнавальні можливості обох методів, а відтак зрозуміло, що формалізована процедура й кількісні висновки контент-аналітичного дослідження достатньо органічно можуть доповнити знахідки в результаті дискурс-аналізу, який зможе розкрити особливості конструювання певного дискурсу навколо досліджуваного соціального явища. В рамках соціологічних досліджень такий змішаний дизайн корисно буде застосувати для вивчення складного за своєю структурою явища, такого , яке є актуальним на сьогодні, оскільки дискурс-аналіз передбачає, що дослідник може будувати прогнози з приводу того, яким чином дискурс буде надалі впливати на соціальну реальність.

РОЗДІЛ III Застосування змішаного дизайну для дослідження медіа-дописів про сучасну реформу освіти в Україні

3.1 Концептуальна схема дослідження медіа-дописів про реформу освіти

Основною нашою задачею являється застосування змішаного дизайну дослідження й демонстрації його потужного потенціалу, на противагу дизайну із застосуванням лише одного методу для вивчення соціологічного явища/процесу (Див.Дод.1), а саме дослідження медіа-дописів про реформу освіти. Було обрано змішаний лонгітюдний дизайн із використанням контент-аналізу та дискурс-аналізу. Контент-аналіз буде відобразити тенденції розвитку й зміни досліджуваного предмету, а за допомогою дискурс-аналізу ми зможемо детальніше описати ці зміни, таким чином ми використовуємо триангуляційний змішаний підхід, в рамках якого обидва методи будуть нарівні формувати висновки й очікується, що висновки з контент-аналізу будуть доповнені й розширені висновками після проведення дискурс-аналізу. Задля вищезазначеної мети ми застосуємо контент-аналіз та дискурс-аналіз для найбільш повного опису досліджуваного явища – сучасної реформи освіти і України. Очікуємо, що контент-аналіз зможе якнайповніше описати категорії представлення реформи, а також додаткова техніка тональності продемонструє емоційне забарвлення представлення реформи освіти та контекст, у якому вона описана.

Генеральною сукупністю виступають всі джерела, що містять концепт «реформа освіти» в українських Інтернет-медіа російською та українською мовами за визначений період, для здійснення аналізу необхідно залишити лише текстову інформацію, запланована також фільтрація основного масиву, де вилучаються тексти не за темою реформи освіти в Україні (оскільки генеральна сукупність вивантажується системою за допомогою ключових слів, то можуть траплятись і дописи про реформу освіти в інших країнах,

історичні факти й т.д.) Вибіркова сукупність дописів за 2017 рік склала 1134 дописи, за 2019 рік – 586.

Інструментарій контент-аналізу складається з трьох кодифікаторів – для метаданих текстових повідомлень(мова), для визначення тональності та для контент-аналізу, спрямованого на тематичне визначення переважаючих аспектів про реформу освіти. Кодифікатор складається на основі задекларованих Міністерством освіти пунктів реформи освіти експлораторним шляхом за принципом появи аспекту реформи в тексті:

В реформу закладено 4 основні напрями діяльності – реформа середньої освіти, професійної, вищої та нова система управління й фінансування. Основними кроками є покращення матеріально-технічної бази навчальний та наукових закладів, прозора система фінансування, підвищення престижу педагогічно та наукової праці.

Середня освіта:

- Новий зміст, формування компетентностей (включає оволодіння державною мовою)
- Нові методики викладання й «новий шкільний учитель»(підвищення кваліфікації та сертифікація педагогів)
- Нова система управління й адміністрування(автономія закладів і обрання директорів)
- Новий контроль якості – створення Державної служби якості освіти
- Концепт «Нова українська школа»
- Поділ шкіл на 3 рівні, 12-річне навчання
- Інклюзивна освіта
- Опорні школи

Професійно-технічна освіта:

- Фінансування
- Регіональні центри професійної підготовки
- Осучаснення змісту такої освіти(нові стандарти)

- Поява регіональних рад професійної освіти

Вища освіта

- Методична підтримка, нові стандарти, гарантування якості
- 3 роки бакалаврату
- Академічна доброчесність
- Нова система фінансування, створення Національної ради, Національного фонду

Дошкільна освіта також має реформуватись, проте в роз'ясненні не було вказано що саме мається на увазі під реформуванням дошкільної освіти.

Для визначення тональності текстових повідомлень застосовується неавтоматизований підхід визначення тональності з плоскою класифікацією тональності з трьох альтернатив (позитивна-нейтральна-негативна) (Див.Рис.2).

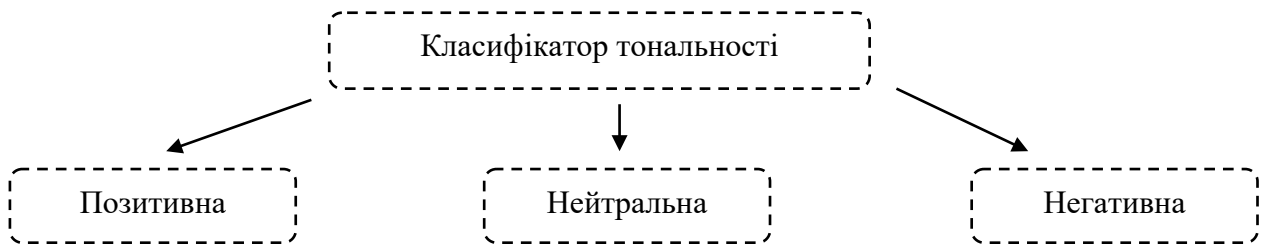


Рис.2 Плоска класифікація

Неавтоматизований підхід, оскільки передбачає визначення тональності самим дослідником без залучення програмного забезпечення, для уніфікації процедур виявлення тональності розроблений алгоритм дій для визначення сентименту в дописах.

В рамках даної роботи тональність визначатиметься за наступною схемою:

1. Якщо виникає підозра про наявність емоційно забарвленої лексики, рішення про тональність приймається на основі тональних словників української³ та російської мов. У випадку наявності різних класів

³Доступ до ресурсу: <https://github.com/lang-uk/tone-dict-uk>

тональності, сентимент визначається за переважаючим принципом та за загальним інтуїтивним відчуттям.

2. Якщо текст не містить заперечень, саркастичних/іронічних висловів, негативних дієслів та прикметників, які можуть створити сентимент, то відкидається рішення про присвоєння негативної тональності

3. Рішення про нейтральність приймається в випадку відсутності емоційно забарвленої лексики, якщо наявна інформація в вигляді викладу низки фактів без наявності думки чи оцінки або думка чи оцінка не явно визначена

4. Визначення тональності відбувається з урахуванням специфіки матеріалу, а отже з розумінням того, що об'єкт дослідження – дописи в медіа, більшість з яких створені різними новинними агенціями, а отже мають специфічну стилістику, з урахуванням якої визначається тональність.

Як правило, кодування тональності відбувається на основі прикметників та певною мірою дієслів, які емоційно забарвлюють повідомлення. За результатами кодування тональності складено власний словник-цитатник (Див. Дод.3) з метою продемонструвати логіку аналізу та обґрунтувати вибір того чи іншого поля тональності, словник складено окремо для двох масивів за 2017 та 2019 роки. Кодування тональності відбувалось наступним чином:

Позитивна-2

Нейтральна-1

Негативна – 0

Відповідно для кількісного етапу дослідження сформовані такі гіпотези, які необхідно перевірити:

1. Тональність повідомлень залишається нейтральною протягом двох періодів дослідження

1.1. Тональність всього повідомлення, в якому є згадка про реформу освіти переважно нейтральна в динаміці

1.2. Тональність категорії «реформа освіти» зумовлена текстовою тональністю й також протягом двох періодів залишається нейтральною

2. Переважаюча тематична спрямованість незмінна протягом періодів і залишається в межах реформи середньої освіти

Кодування в рамках дискурс-аналізу спирається на щільний опис й має на меті визначити яким чином реформа освіти представлена в медіа, чи змінився дискурс навколо неї з періоду її започаткування в 2017 році порівняно з 2019 роком, чи змінився фокус висвітлення реформи. Застосовується 3-вимірна модель Феркло із превалюючим підходом 2-рівневого аналізу дискурсу Т.Ван Дейка, основний принцип кодування та опису досліджуваних дописів полягає в тому, що за мету ми ставимо пошук стратегій висвітлення реформи освіти в межах дискурсу про реформу освіти. Пошук стратегій виявляється експлораторний шляхом, стратегія не має представляти одиничний текст, натомість стратегія репрезентує сукупність текстів, в межах виділеної стратегії ми маємо описати яким чином вона формується, за допомогою яких мовних практик, а також особливих контекстуальних принципів. Таким чином ми відтворюємо дворівневий підхід Т.Ван Дейка, на макрорівні формуючи стратегії, а на мікрорівні описуючи дискурсивні практики, які підтримують існування цих стратегій. Також важливо виходити на рівень соціального контексту в рамках 3-вимірної моделі Феркло, планується, що в самих текстах ми будемо шукати умовні посилання до контекстних особливостей, зокрема до зміни контексту навколо дискурсу, оскільки ми проводимо моніторинг ситуації, порівняно з попереднім періодом дослідження, яке проводилось якраз під час ухвалення реформи освіти (від вересня 2017 року), у зв'язку з чим очікуємо зсуви в дискурсі, в стратегіях дискурсних у зв'язку зі зміною контексту.

Не дивлячись на те, що в програмі дослідження (Див.Дод 1) ми вказуємо розмір вибірки, чіткої системи кодування нема, а обсяг вибірки складений таким чином, щоб покрити мінімум 10% вибірки, а механічний крок відбору гарантує, що в вибірку потрапить різноманітна тематика й

висока варіативність текстів, яка репрезентуватиме всі особливості дискурсу. Таким чином ми застосовуємо якісний підхід, оскільки не складено чіткого інструментарію й наша задача - розробити описову схему структури дискурсу навколо явища реформи освіти в Інтернет-медіа, тобто якісно проаналізувати відібрані тексти. Водночас розроблена процедура кодування текстів, за допомогою якої потім ми будемо будувати свої висновки.

3.2. Результати дослідження: висвітлення результатів контент-аналітичного дослідження з застосуванням техніки кодування тональності

Основною нашою задачею в даному дослідженні являється порівняння тенденцій минулого заміру та сьогодення(станом на 2019 рік) , яким чином змінилась презентація реформи освіти в ЗМК. За генеральну сукупність брались всі згадки про реформу, доступні за певний обраний період часу (вересень-грудень), проте переважна кількість дописів знаходиться в Інтернет-медіа, дуже мало представлена соціальними мережами, які в вибіркову сукупність взагалі не потрапили. Той факт, що аналізувались фахові джерела, накладає відбиток на специфіку висвітлення, на тональність повідомлень та стилістику. Загальна кількість Інтернет-посилань на українські джерела, де в різній комунікативній формі була згадка про реформу освіти в 2017 - 14 658, в 2019 році – 3580, схема фільтрації описана в програмі дослідження (Див.Дод 1), загалом спостерігається значне зниження уваги в Інтернет-медіа до реформи освіти приблизно в 4 рази.

1. Описові статистики

Мова медіа-дописів

Порівняно з попереднім періодом (2017 рік) ,значно збільшилась кількість дописів українською мовою майже в 2 рази, різниця являється статистично значущою на рівні 95%, це може бути пов'язано з тематикою висвітлення реформи освіти, про що буде детальніше висвітлено пізніше.

Таким чином тематика реформи освіти наразі краще представлена україномовними джерелами (Див.Рис.3)

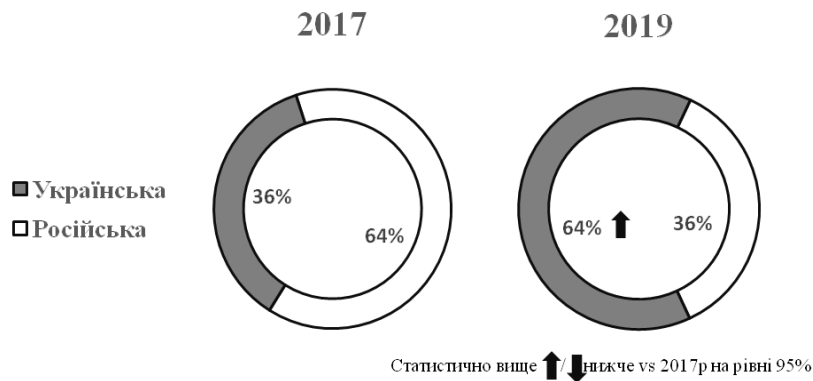


Рис.3 Відсотковий розподіл медіа-дописів за мовою публікації

2. Тональність повідомлень про реформу освіти

Якщо скористатись описовими статистиками, то ми отримаємо такі результати:

у 2017 році середнє значення тональності концепту «реформа освіти» дорівнює **0,89**, що прямує до нейтральної тональності, проте, ближче до негативного полюса, аніж у 2019 році (Див.Рис.4).

Середнє значення тональності в цілому по текстах дорівнює **0,8**, що також ближче до негативного полюса, аніж у 2019 році. У 2019 році бачимо тенденцію до нейтральності, середнє значення дорівнює значенню закодованої нейтральної тональності = 1, така тенденція спостерігається й у висвітленні концепту реформи освіти, так і в тенденції до опису реформи в нейтрально забарвлених дописах. Водночас із цією тенденцією ми спостерігаємо зниження фокусної уваги на реформу освіти за рахунок зниження медіа-дописів, присвячених суто реформі освіти й росте відсоток згадувань реформи в межах дописів, які присвячені іншій тематиці (Див.Рис.7)

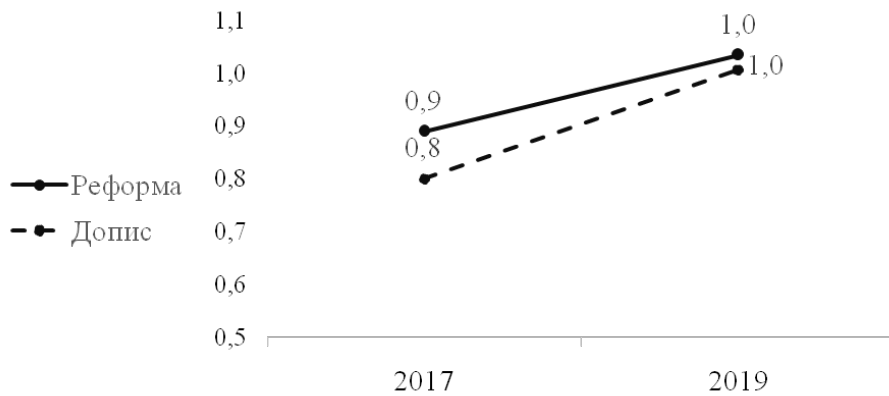


Рис.4 Середні значення тональності за концептом «реформа освіти» та сукупне за дописами

Також це наочно видно на відсотковому розподілі тональностей, бачимо, що різниця є статистично значущою на рівні 95% (Див.Рис.5). У 2019 році значно скоротилась кількість дописів, де реформа освіти представлена в негативній тональності, при чому також падає кількість дописів із позитивною тональністю на перевагу нейтральності. Такі ж тенденції спостерігаються й у тональності дописів, що свідчить про відсутність контрверсійних тенденцій у тональності повідомлень в цілому та тональності категорії «реформа освіти». Якщо припустити, що це може бути пов'язано з мовою дописів, то необхідно перевірити цю гіпотезу. Ми бачимо, що зв'язок між мовою дописів та тональністю існував у масиві за 2017 рік, де російськомовним дописам було більш властиво забарвлювати категорію «реформа освіти» в негативну тональність, перевірено за критерієм Хі-квадрат на наявність зв'язку та за допомогою стандартизованих залишків (Див. Дод 2). У 2019 році показники статистично незначущі, Хі-квадрат більше за 0,05, проте за допомогою стандартизованих залишків бачимо, що російськомовним джерелам вже не так притаманна негативна тональність, проте також наявний той факт, що російськомовні джерела скоріше несуть не позитивну тональність, позитивна тональність зустрічається переважно в україномовних дописах (Див.Дод 3.1)

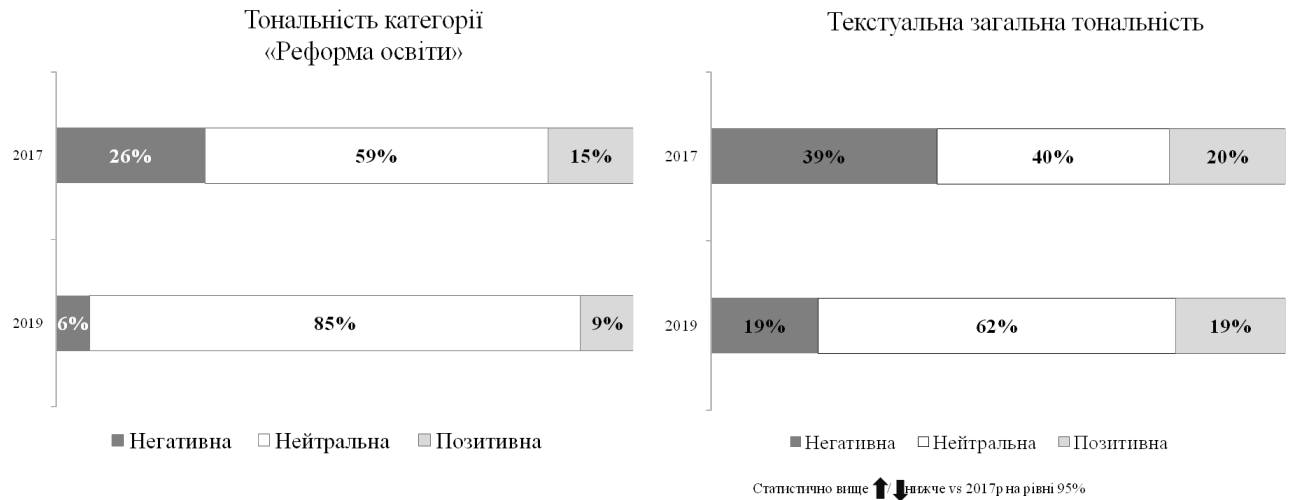


Рис.5 Значення тональності за концептом «реформа освіти» та сукупне за дописами

За допомогою вищевисвітленого ми можемо зробити висновки про висунуті гіпотези:

3. Тональність повідомлень залишається нейтральною протягом двох періодів дослідження	3.1. Тональність всього повідомлення, в якому є згадка про реформу освіти переважно нейтральна в динаміці	Не маємо підстав спростувати гіпотезу, оскільки дані свідчать про те, що, не дивлячись на суттєві відмінності в відсотковому відношенні позитивно та негативно забарвлених повідомлень за порівнювані
	3.2. Тональність категорії «реформа освіти» зумовлена текстовою тональністю й також протягом двох періодів залишається нейтральною	

		періоди, дійсно переважна тональність як концепту, так і текстів у цілому нейтральна
--	--	---

3. Тематична представленість аспектів реформи освіти в медіа-дописах

Для даного завдання нам знадобився кодувальник за аспектами реформи освіти, за допомогою якого фіксувалась наявність чи відсутність різних задекларованих Міністерством освіти складових реформи (Див. Дод. 2) або відповідно відсутність опису реформи й лише згадка про неї, фіксувався також факт того, чи реформа освіти є самостійною темою допису, або висвітлена в контексті інших реформ, або ж згадується в межах іншої тематики, яка не стосується реформ взагалі. Вибір мультикатегоріальний. Як бачимо, зросла увага до аспектів реформи в межах різних рівнів освіти, водночас виріс відсоток медіа-дописів, у яких немає зазначення аспекту реформи, це може свідчити про те, що зростає кількість аспектів, які висвітлюються в межах одного допису, тому водночас може рости безаспектне висвітлення реформи поряд з активізацією уваги в межах реформ на різних ступенях освіти (Див. Рис. 6, 7 та Табл. 1). Як бачимо також, відбувається перерозподіл уваги всередині рівнів освіти та аспектів реформи. Значно впав інтерес до мови навчального процесу, той аспект реформи, який зчинив хайп у 2017 році, у 2019 вже не є фокусом уваги медіа, не так гарно висвітлені й аспекти фінансування реформи, підняття престижу професії вчителів та підвищення їх заробітної плати. Натомість значно зростає увага до концепції Нової української школи (Див. Табл. 1).

Табл 1. Розподіл уваги в медіа-дописах про різні аспекти реформи

		2017 рік	2019 рік	2017 рік	2019 рік
Назва категорії дослідження	Смислові одиниці=заходи з реформування	Абсолютні частоти		Відсотковий розподіл(- статистично значуща відмінність, порівняно з попереднім періодом)	
Загальні аспекти реформи	Фінансування	166	60	15%	<u>10%</u>
	Види освіти	4	3	0,4%	1%
	Форми освіти	17		1%	
	Мова навчального процесу	511	28	45%	<u>5%</u>
	Інклюзивна освіта	33	11	3%	2%
	Введення посади омбудсмена з питань освіти	38	2	3%	<u>0%</u>
Дошкільна освіта	Мова навчального процесу	112	3	10%	<u>1%</u>
	Без зазначення аспекту		45		8%
Шкільна освіта	12-річна школа	245	13	22%	<u>2%</u>
	Зарплати вчителів	201	44	18%	<u>8%</u>

Сертифікація вчителів+підвищення кваліфікації	81	17	7%	<u>3%</u>
Концепція нової української школи	87	149	8%	<u>25%</u>
Освітня програма	7	18	1%	<u>3%</u>
Технічна модернізація	18	18	2%	3%
Освітні стандарти	11	12	1%	2%
Фінансування	26	14	2%	2%
Рівні шкільної освіти	94	9	8%	<u>2%</u>
Мова навчального процесу	210	15	19%	<u>3%</u>
Управління закладом	34		3%	
Децентралізація управління	4	4	0%	<u>1%</u>

	Автономія навчального закладу	44	15	4%	3%
	Опорні школи	13	17	1%	<u>3%</u>
	Атестація учнів на проміжних шкільких рівнях	30	15	3%	3%
	Державно – правове партнерство	49	0	4%	0%
	Впровадження державної служби контролю за якістю освіти	13	1	1%	0%
Вища	3 роки бакалаврату	38		3%	0%
	Академічна доброчесність	4		0%	0%
	Зарплата викладачів	7		1%	0%
Професійно-технічна	Фінансування	19		2%	0%
	Відсутність аспектів	14	6	1%	1%
Інше		23	25	2%	4%
Відсутність опису змісту реформи		314	263	28%	45%

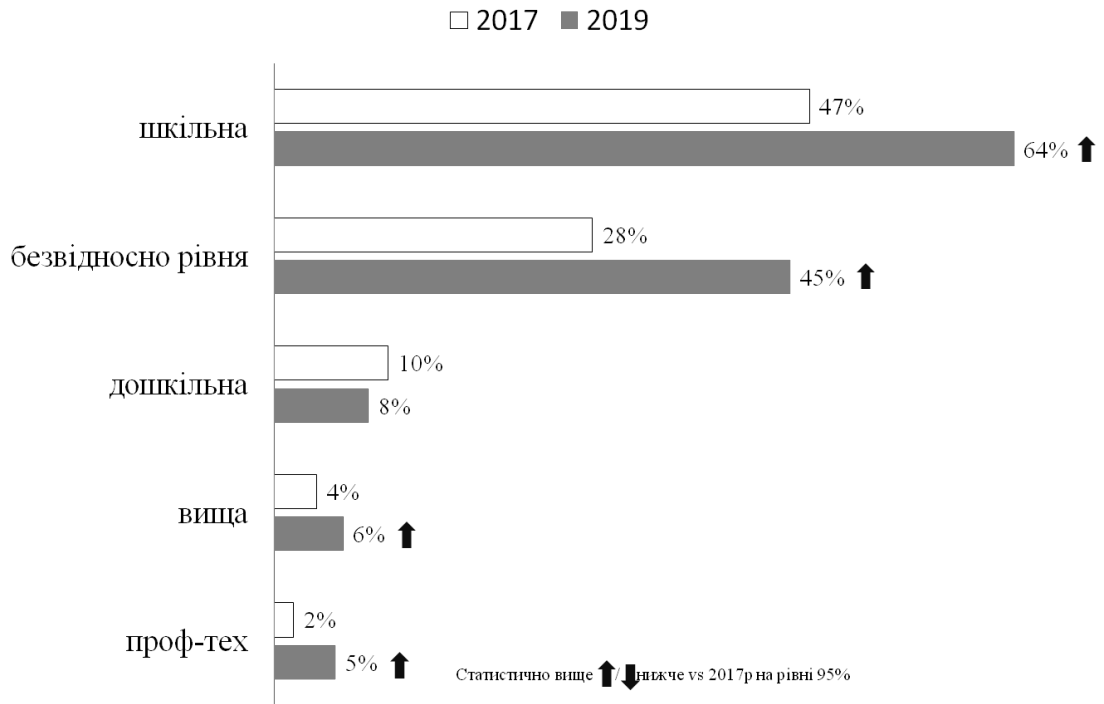


Рис.6 Важливість висвітлення аспектів реформи освіти в медіа-дописі

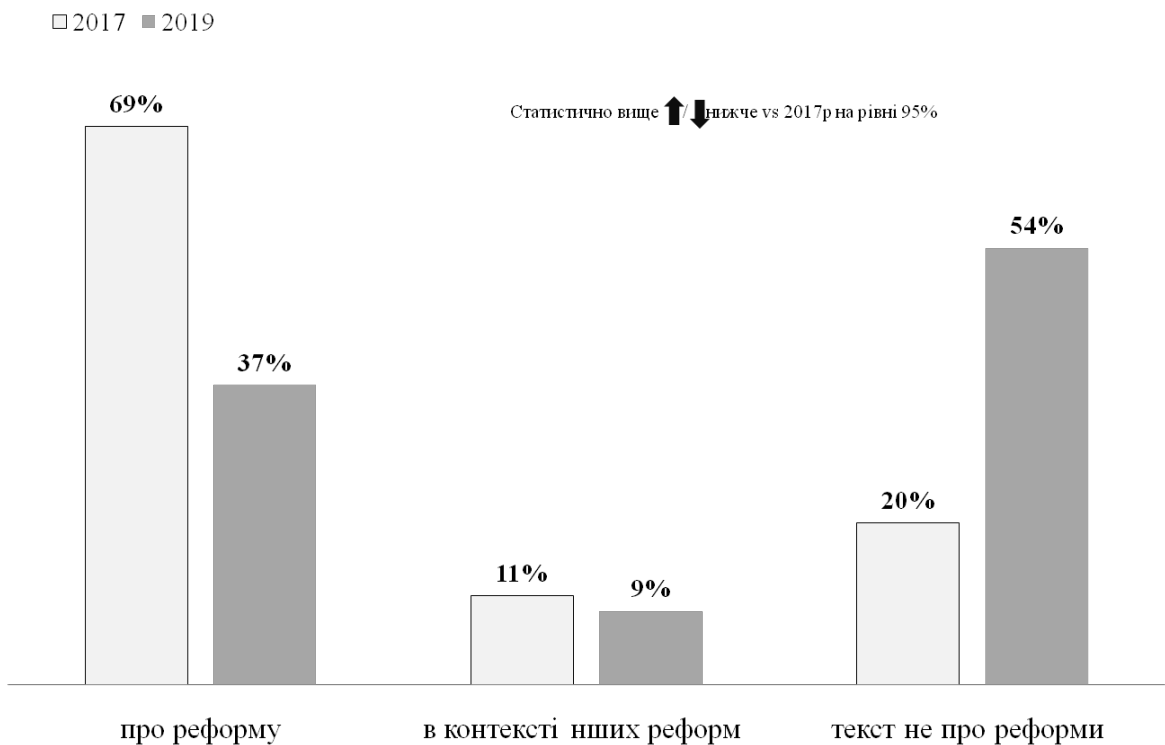


Рис.7 Важливість висвітлення реформи освіти в медіа-дописі

Як бачимо, переважна більшість дописів була присвячена все ж не тематиці освітньої реформи, водночас минулого періоду більша кількість дописів була суто про реформу освітньої галузі (Див.Рис.7).

Відповідно можемо зробити підсумки про ще одну висунуту нами гіпотезу

<p>4. Переважаюча тематична спрямованість незмінна протягом періодів і залишається в межах реформи середньої освіти</p>	<p>Нема підстав відхилити дану гіпотезу, реформа середньої освіти з фокусом до впровадження Нової української школи залишається в топі висвітлення в межах українських Інтернет-медіа.</p>
---	--

Таким чином, в рамках контент-аналізу із застосуванням техніки кодування аналізу нам вдалось встановити:

- Переважаюча тональність категорії реформи освіти дописів є стабільно нейтральною. Порівняно з попереднім періодом, знизилась кількість дописів із негативною тональністю, разом із кількістю дописів російською мовою.
- Зменшилась також увага до реформи освіти в українських Інтернет-медіа, спостерігаємо зниження кількості дописів, а також дописів, у яких реформа освіти є центральною темою, натомість набагато більше медіа-повідомлень з іншої тематики, що не стосується реформ.
- Тематичне покриття реформи освіти також змінило фокус, така актуальна й болюча тема, яка привнесла більшу кількість категорій негативних у тональний словник(Див. Дод.3), тема запровадження української мови як основної в усіх закладах освіти на сьогодні вже не є такою центральною, натомість тематика Нової української школи набагато перевершила показники минулого періоду, приблизно кожен п'ятий допис про даний аспект реформування шкільної освіти. Шкільна освіта завдяки цьому займає першу позицію в рейтингу висвітлення рівнів освіти в медіа-дописах.

Тим не менш, не дивлячись на те, що ми перевірили всі висунуті гіпотези й маємо достатньо показові висновки, не вистачає більш рефлексивної інформації, яка б розкрила сутність формування дискурсу навколо реформи освіти, так, ми встановили що тональність переважно нейтральна, проте що криється за цією нейтральною тональністю? Яким чином реформа висвітлюється в дописах? Що формує дискурс навколо цієї теми? Які зрушення в негативній тональності? Які вектори висвітлення, окрім тематичних, змінилися за 2 роки, порівняно з 2017 роком, чим змінився контекст? На ці питання, контент-аналітичне питання, на жаль, відповіді не може, тому ми застосовуємо змішаний дизайн і для більш глибокого розуміння ситуації додаємо дискурс-аналізу.

3.3. Результати дослідження: висвітлення результатів контент-дискурс-аналізу в рамках змішаного дизайну дослідження

Для дискурс-аналізу в програмі нашого дослідження не прописано гіпотез, а задачі поставлені в цілому на отримання опису дискурсивних практик навколо реформи освіти в Інтернет-медіа. Такий підхід викликаний тим, що нема історичного підґрунтя та теоретично описаний прийнятих практик. Тому використаний експлораторний підхід із застосуванням дворівневої стратегії Т.ван Дейка, де до мікрорівня відноситься власне дискурс, комунікативні ситуації, які, автори текстів вважають важливими для репрезентації, тобто селективні практики, ситуативний контекст, а до макрорівня ми стратегії та інтенції, яка досягаються за мікроструктур. Логіка вироблення висновків наступна: ми встановлюємо основний меседж, визначаємо стратегію, до якої прагне автор, а також шляхи, якими досягається ця стратегія. Стратегії висвітлення досліджуваної нами реформи освіти й формуватимуть дискурс навколо неї, ми також використовуємо контекстуальний підхід, а отже враховуємо ситуацію навколо реформи освіти і в яких умовах вона реалізується.

Варто загадати, перш за все, що ми досліджуємо Інтернет медіа-дискурс, а в вибірку не потрапили жодні інші дописи, окрім дописів інтернет-медіа, відповідно дискурс реформи освіти в даному випадку представлений переважно в формі новин, новинних заміток, констатування.

В ході аналізу дописів за 2017 рік вдалось виокремити декілька стратегій представлення дискурсу:

1) Критична стратегія – стратегія, в рамках якої реформу освіти ставлять під питання за рахунок виставлення її як : не дієвої, не розробленої, основну критику становить мовне питання, за допомогою прийомів залякування і гіперболізації досягається критика дій влади, діють апеляції до владної верхівки з приводу того що вони таким чином створюють конфліктну ситуацію. Звідси виплаває вихід дискурсу реформи освіти за його межі в дискурс міжнародних відносин із країнами, що стурбовані мовним законом. Зокрема йдеться про невдоволення угорською, румунською сторонами про те, що школи й садки переходять на українську мову навчання, раніше українська була не основною мовою в декотрих школах/садках. Загалом критика у 2017 розгортається навколо мовного питання, у 2019 році ця ситуація зміщується в бік очікування – реальність, за 2 роки вже починають робити висновки про реалізацію реформи, то натхненні очікування стикнулись із реальністю й відповідно з критикою реформи в плані навчальної програми, знань, недофінансування й т.д., загалом це висловлення проблем, із якими стикнулася реформа освітньої галузі. Таким чином дискурс реформи освіти пов'язаний із політичним дискурсом в 2017 році, вплетений в дискурс міжнародних відносин через мовне питання в новому законі про освіти та реформу освіти.

2) Експертна стратегія – стратегія залучення експертів, порівняно з 2017 роком, у 2019 змінились експерти реформи у зв'язку зі зміною персоналій, проте задля підтримання авторитетності допису застосовуються всі ті ж посади експертів – міністр освіти, президент. У 2017 році, у зв'язку зі залученням міжнародного дискурсу, в штат експертів також входили

президенти інших країн, міністр закордонних справ. В даній стратегії використовуються стверджувальні комунікативні форми: заявив, підкреслила, запевнила й т.д.

3) Стратегія оцінювання – проявляється в невизначеності ситуації, погляду на реформу, характеризується сумнівами в можливості реалізації реформи, зазвичай притаманний опис нестачі ресурсів, в загальному йде оцінка чи потягне Україна таку реформу, чи вистачить фінансів і т.д., тут нема прямої критики, проте йде умовна оцінка/прорахунки ймовірності успішної реалізації.

4) Стратегія віддзеркалення – частково протилежна стратегія стратегії критики, це характеристика не конкретного тексту, а скоріше аналіз в межах всього дискурсу, мається на увазі що в межах дискурсу є дописи, що, наприклад критикують реформу освіти або її окремі аспекти, а є такі, які виправдовують попередні. Наприклад у мовному питанні є дописи, що критикують цю реформу, оскільки йде посягання на культурні й національні аспекти, проте в інших статтях є пояснення, що це робиться задля того, щоб діти надалі могли вступати в ЗВО, оскільки оцінка з української мови впливає на вступ і діти, де українська не є основною, демонструють гірші результати. Дана стратегія в її прояві, описаному вище присутня в обох періодах дослідження, у 2019 році вона проявляється, наприклад у компенсуванні заяв про недовіру реформи заявами про те, що реформа розрахована на більшу кількість років і швидко змін не буде.

5) Стратегія нейтральності – найбільш розповсюджена й незмінна за періодами стратегія, проявляється в тому, що використовується нейтрально забарвлена лексика, дискурсивні практики направлені лише на підтримання висвітлення тематики під час певних подій, заяв і т.д. Іде висвітлення фактів, коротка згадка або з нейтральним сентиментом.

Описавши загальні стратегії, варто також зупинитись на основній тематиці, згідно з нашим контент-аналітичним дослідженням, аспекту реформування Нової української школи. В її висвітленні відбулись також

зсуви в межах дискурсу реформи освіти. 2017 рік для Нової української школи означав запуск ідеї, фокус уваги був на потенціалі цього нововведення, планів на майбутнє, стратегія опису майбутніх переваг. У 2019 році поряд із захопленням цією ідеєю відбувається зсув в бік критики НУШ, який з'являється в результаті відсутності результатів, тим не менш дискурс інформує про те, що знову таки має відбуватись орієнтація на майбутнє, поряд із тим з'являються захисні механізми критики, в них повідомляється, що реформа НУШ буде продовжуватись, водночас, критика, яку зазнала НУШ призвела до того, що збільшилась увага до реформування дошкільної освіти, оскільки іде нова ідея в дискурсу про те, що для НУШ потрібні підготовлені завчасно діти, так є намагання змістити критику НУШ до фіксації уваги на дошкільному навчанні, згадування якого, згідно з контент-аналізом, збільшилось.

Існує також декілька знайдених особливостей висвітлення реформи освіти в межах її дискурсу, які притаманні медіа-дискурсу в цілому – це прив'язка до подій, дописи з однаковою тематикою, часто навіть з однаковим посилом, однаковою інтенцією йдуть «пакетами». Наприклад міністр освіти дала нове інтерв'ю. В рамках дискурсу у наступні декілька днів Інтернет-медіа майже однаково висвітлюють цю подію в результаті виходить хвильова тенденція – критика йде з критикою, на зміну приходить стратегія віддзеркалення й т.д. Стратегія нейтральності при цьому існує постійно, часто проявляється в коротких замітках, реформа освіти в такому випадку йде в парі з іншими новинами, не є фокусом уваги допису. Проте в таких хвилях нема закономірності, вони виникають спалахоподібно, достатньо коротко, а потім так само швидко зникають, залишаючи простір для, знову-таки, нейтральній стратегії.

Якщо робити висновки з приводу двох застосовуваних нами методів, то ми можемо бачити, що ті результати, які ми маємо на виході після застосування контент-аналізу, органічно доповнюються даними після дискурс-аналізу. Тенденції в висвітленні аспектів реформи освіти

відображені в зсувах у дискурсах. Зміни в критичному дискурсі, які пов'язані з тим, що значно зменшилась кількість згадувань мовної реформи в освіті, який ніс негатив і міжнародні скандали, відповідно ми бачимо статистичне зниження уваги до мовного питання в контент-аналізі. Поява уваги до дошкільної освіти в межах реформи, виявилось, спричинена особливостями дискурсивних практик у стратегії, і стратегії відволікання від поки що невдачі НУШ змістилась у сторону дошкільної освіти за рахунок аргументування того, що діти не підготовлені до такої програми. Зміни контекстуальні (зміни глави держави, міністрів та інших керівників реформи), впливають на зміни в дискурсі, відповідно дискурс-аналіз зафіксував цей факт.

Такі висновки нам демонструють, що контент-аналіз у поєднанні з дискурс-аналізом, а тобто наш застосований змішаний триангуляційний дизайн дослідження дійсно проілюстрував, що пізнавальний потенціал дослідження значно розширюється, коли використовуємо два методи, це дає нам змогу ширше поглянути на ситуацію й зробити більш ґрунтовні висновки, побачити за рахунок якісної стратегії причини змін, зафіксовані в контент-аналізі, а також зрозуміти особливості формування дискурсу навколо реформи освіти в українських Інтернет-медіа.

Висновки

В рамках даної роботи ми мали оцінити пізнавальний потенціал змішаного дизайну дослідження за допомогою розгляду теоретичного матеріалу та його практичного використання. Задля цього були виконані такі завдання:

- Розкрито поняття дизайну дослідження як методологічної частини програми емпіричного соціологічного дослідження, яка являє собою опис методів збору та аналізу даних у подальшому дослідженні, обирається відповідно до дослідницького завдання дослідження.

- Виявлено, що переважна кількість досліджень із змішаним дизайном – це дослідження, які поєднують якісну й кількісну стратегії дослідження. Такий синтез є ефективним, оскільки формалізована й статистично обґрунтована інформація після кількісного дослідження піддається ефекту інтерпретації й рефлексії з боку якісної стратегії, що розширює пізнавальний потенціал дослідження

- В роботі розкрито специфіку й можливості висновків після застосування 6 різних типів дизайнів, які різняться в можливостях встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, у чому найсильнішим являється експериментальний дизайн.

- Здійснено детальний опис змішаного типу дослідницького дизайну, який також має чотири основні підходи до реалізації: триангулятивний, вбудований, пояснювальний, експлораторний.

- 1) Триангулятивний змішаний дизайн поєднує два методи - кількісний та якісний на однаковій основі, методи вносять однаковий внесок у дослідження.

- 2) Вбудований тип передбачає, що один метод доповнює інший, може бути використаний під якусь конкретну задачу в дослідження. В такому випадку чітко встановлюється основний метод і доповнюючий.

3) Пояснювальний дизайн використовує якісну стратегію для широкого пояснення процесів і тенденцій, які були визначені за результатами кількісного дослідження.

4) Експлораторний дизайн на передній план висуває якісну стратегію, яка слугує ґрунтовною підготовкою для кількісного, може допомогти уточнити інструментарій, створити вектор дії дослідника в межах кількісного етапу.

- Вироблено рекомендації з приводу вибору змішаного дослідницького дизайну. Визначено, що необхідно відштовхуватись від дослідницького завдання й застосовувати змішаний дизайн лише в випадку, коли досліднику недостатньо інформації, отриманої одним методом. Варіацій поєднання різних методів існує велика кількість і підбір залежить від дослідницького завдання. Задля подальшої реалізації змішаного дизайну для практичної частини роботи з аналізу текстової інформації, увагу приділено поєднанню методу контент-аналізу та дискурс-аналізу.

- Здійснено опис методів, які будуть використовуватись в практичній частині в рамках аналізу Інтернет медіа-дописів . Дискурс-аналіз, в такому випадку, враховуючи контекст утворення, мікро та макро, роз'яснює, як виникає дискурс, як забезпечується його існування, як він конструюється й як конструює реальність. Контент-аналіз, як метод квантитативної методології, перевіряє гіпотези, робить висновки про тенденції, за допомогою статистичних підрахунків фіксує факти, процедура такого підходу завчасно відома, а чітко розроблений інструментарій дозволяє використовувати кодувальники різним дослідникам.

- Для практичної частини здійснено аргументування поєднання методу контент-аналізу та дискурс-аналізу, зокрема в контексті дослідження медіа-дискурсу. Визначено, що Контент-аналіз аналізує текст як він є, без врахування контексту, намірів його автора. Тим часом дискурс-аналіз зосереджений на взаємозв'язку тексту й контексту, в своїх висновках містить більше рефлексії дослідника, дає більш глибокі знання, аніж зв'язки

та кореляції, статистичні розподіли, які ми можемо отримати в результаті контент-аналізу. Таким чином, застосувавши 2 методи замість одного ми маємо отримати широкий спектр даних, де будуть і кількісні показники, і їх пояснення за рахунок дискурс-аналізу

В рамках практичної частини вдалось провести аналіз Інтернет медіа-дописів про сучасну реформу освіти в Україні. За результатами контент-аналізу та дискурс-аналізу вдалось довести неспроможність у даному випадку зробити настільки глибоких висновків в межах лише контент-аналізу, навіть із застосуванням техніки кодування тональності. За результатами контент-аналізу ми визначили лідера серед аспектів реформи з точки зору уваги у дописах, проаналізували динаміку висвітлення різних компонентів реформи, проаналізували тональність категорії «реформа освіти», проте отримали переважаючу нейтральну тональність, що притаманно для медіа-дописів. Проте дані висновки дуже поверхові як для аналізу такого явища. Висновки, які доповнились результатами дискурс-аналізу наситили інформацією, вдалось зрозуміти причини скорочення негативної тональності за рахунок зміщення однієї з стратегій дискурсу реформи освіти. За допомогою дискурс-аналізу ми змогли зрозуміти яким чином формується дискурс навколо реформи освіти, з чого він складається як змінився з часом. Такі висновки ми змогли зробити лише за допомогою змішаного дизайну дослідження. Тому практичною частиною ми підтвердили основну тезу всієї роботи про те, що за правильного й органічного, влучного поєднання методів можна досягти кращих і більш глибоких висновків, в отже довели. Що пізнавальний потенціал змішаного дизайну розширюється в випадку його грамотного застосування й дає змогу продукувати інсайти з приводу досліджуваного предмету.

Список використаних джерел

1. Babbie E. The practice of social research / Earl Babbie. – Wadsworth: Cengage Learning, 2016. – 270 с.
2. Creswell J. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches / J. Creswell, D. Creswell. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2018. – 345 с. – (5).
3. Creswell J. Choosing a mixed methods design [Електроннийресурс] / J. Creswell, V. Plano Clark // SAGE Publications. – 2007. – Режимдоступудоресурсу: https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/10982_Chapter_4.pdf.
4. Creswell J. Research design : qualitative, quantitative, and mixed methods approaches / John W Creswell. – Thousand Oaks: Sage, 2014. – 342 с.
5. Dijk Teun van. Discursive analyzes of news / A Handbook of qualitative methodologies for mass media research/Edited by K.Bruhn Jensen, vol. 5, 1999.
6. Fairclough N. Critical discourse analysis: The critical study of language / Norman Fairclough. – London: Longman, 1995. – 265 с.
7. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual analysis for social research / Norman Fairclough. – London: Routledge, 2003. – 270 с.
8. Keller, Reiner. Analysing Discourse. An Approach From the Sociology of Knowledge[Електроннийресурс] / Reiner Keller. - Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research. – 2005. – Volume 6, No. 3, Art. 32. – Режимдоступу:<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0503327>
9. Malhotra N. Marketing Research: An Applied Orientation, 7th Edition / Naresh K. Malhotra. – New York: Pearson, 2019. – 520 с.
10. Phillips N. Discourse Analysis: Investigating Processes Of Social Construction / N. Phillips, C. Hardy. // Sage. – 2002. – С. 1–18.
11. Reason P. Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice / P. Reason, H. Bradbury. // SAGE Journal. – 2010.
12. Ruiz Ruiz, Jorge Sociological Discourse Analysis: Methods and Logic[Електроннийресурс] / Jorge Ruiz Ruiz. - Forum Qualitative

Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research. – 2010. -Volume 10, No. 2, Art. 26. – Режимдоступу:<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0902263>.

13. Tashakkori A. Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research / A. Tashakkori, C. Teddlie. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2010. – 325 с.

14. Бойко І. І. Соціологічна версія дискурс-аналізу [Електронний ресурс] / Бойко І. І, Л. Климанська // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mtpsa>.

15. Бондар В. С., Допіра М. А. Розгляд методу контент-аналізу з погляду кількісно-якісних технік проведення. Том 70. Соціологічні науки. – 2007. – С. 25.

16. ван Дейк Т. Дискурс и власть. Репрезентация доминирования в языке и коммуникации. Пер. с англ. - М.: Либриком, 2013. - 337с

17. Воронкова О.А. Дискурс-анализ: Риторические и метариторические приемы коммуникации // Социология: – М., 2007. № 25. – С. 48–69.

18. Дейк Т.А. ван & Кинч В. Макростратегии // Язык. Познание. Коммуникация. – М.: Прогресс, 1989. – С. 41-67.

19. Добренъков В.И., Кравченко А.И. Методы социологического исследования / В.И. Добренъков, А.И. Кравченко. – Москва: ИНФРА-М, 2004. – 764 с.

20. Зиновьева Е. Изучение дискурса в рамках медиалингвистики / Е. С. Зиновьева. // Верхневолжский филологический вестник. – 2016. – №3. – С. 73–80.

21. Йоргенсен М.В. Дискурс-анализ. Теория и метод(Пер. с англ). / Йоргенсен М.В, Филлипс Л.Дж.. – Харьков: Гуманитарный Центр - 2008. – 350 с. – (2)

22. Кожемякин Е. А. Медиакритика и дискурс-анализ [Електронний ресурс] / Кожемякин Е. А. // Научные ведомости БелГУ. Серия: Гуманитарные науки. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediakritika-i-diskurs-analiz>.

23. Костенко Н.В., Иванов. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики: Монографія. К.: Центр вільної преси, — 2003. — 200 с.
24. Костенко Н.В., Иванов. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики: Монографія. К.: Центр вільної преси, — 2003. — 200 с.
25. Левчук О.М. Тональність викладу і комунікаційна позиція автора в текстах з високим рівнем публіцистичності / Левчук О.М.. // Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ». — 2008. — №2. — С. 3–12.
26. Левчук О.М. Тональність викладу і комунікаційна позиція автора в текстах з високим рівнем публіцистичності / Левчук О.М.. // Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ». — 2008. — №2. — С. 3–12.
27. Методы сбора информации в социологических исследованиях. Кн. 2. Организационно-методические проблемы опроса. Анализ документов. Наблюдение. Эксперимент / Отв. ред. В. Г. Андреенков, О. М. Маслова. — М.: Наука, 1990. — 224 с.
28. Пименова Г. К вопросу определения основных характеристик медиатекста как основной (базовой) единицы е-медиалингвистики / Г. В. Пименова. // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. — 2009. — №96. — С. 218–331.
29. Полухина, Е. Исследования со смешанными методами (mixed methods research): интеграция количественного и качественного подходов [Электронный ресурс] / Е. Полухина,, Д. Присянюк // Политическая концептология. — 2017. — Режим доступа до ресурсу: <http://politconcept.sfedu.ru/2017.1/05.pdf>.
30. Рой О. М. Исследования социально-экономических и политических процессов : Учебник для вузов. — СПб. : Питер, 2004. — 364 с.
31. Сарна А. Я. Дискурс-анализ [Электронный ресурс] / А. Я. Сарна // Центр гуманитарных технологий. — 2020. — Режим доступа до ресурсу: <https://gtmarket.ru/concepts/7232>.

32. Семотюк О. Аналіз дискурсу vs. контент-аналіз: методично-методологічні відмінності і подібності / О. Семотюк. // *Humanity, computersandcommunication*. – 2015. – С. 79–82.

33. Современные исследовательские практики в социологии: сборник материалов конференции молодых ученых / Под общ. ред. В. В. Семеновой; ФНИСЦ РАН. – М.: ФНИСЦ РАН, 2017. – 234 с

34. Современный дискурс-анализ: повестка дня, проблематика, перспективы: коллективная монография / под ред. Е.А. Кожемякина, А.В. Полонского. – Белгород: ИД «Белгород», 2016. – 244 с

35. Тетерин А. Е. Критический дискурс-анализ Н. Фэркло как метод исследования многоуровневой политической реальности [Электронный ресурс] / А. Е. Тетерин // *Дискурс ПИ*. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/kriticheskiy-diskurs-analiz-n-ferklo-kak-metod-issledovaniya-mnogourovnevoy-politicheskoy-realnosti/viewer>.

36. Ухванова-Шмыгова И. Ф. Методологические и методические вопросы дискурс-исследований / Ухванова-Шмыгова И. Ф. // *Методология исследований политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов* / Ухванова-Шмыгова И. Ф.. – Минск: Издательский центр БГУ, 2010. – С. 18–29.

37. Фуко М. Дискурс и истина (пер.с англ) / Фуко М. // *Логос*. – 2008. – №2. – С. 159–262.

38. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. Двенадцать лекций (Пер. с нем. 2-е изд)/Хабермас Ю. // *Весь мир* – 2008 – 416с.

39. Шевина Т.О. Основные проблемы автоматизации политического контент-анализа СМИ и пути их решения / Т.О. Шевина. // *ПИТ*. – 2012. – С. 209-212

Додатки

Додаток 1

Програма та дизайн дослідження «Аналіз медіа-дописів про реформу освіти в Україні»

Актуальність. Починаючи з приходу до управління державою Президента України П. Порошенка, в країні стали поступово розроблятися й затверджуватися пропозиції реформи різних сфер суспільства, однією з таких реформ є реформа освіти. Перебуваючи раніше лише в стані проекту, на 7 сесії 8 скликання від 04.09.2017⁴ під час першого пленарного засідання 05.09.2017⁵ Верховною Радою України було затверджено нову редакцію закону України «Про освіту»⁶, що передбачає зміну певних аспектів освітньої сфери. Розгорнуто й доступно з приводу напрямів реформування освіти з зазначенням основних шляхів діяльності можна ознайомитися на урядовому порталі Кабінету міністрів України⁷. Станом на 2019 рік вже пройшло 2 роки з моменту започаткування реформаторських дій і сфері освіти та науки, с серпня 2019 року посаду міністра з питань освіти та науки займає нова людина, відповідно очікувано, що разом з змінами в позиціонуванні реформи, може змінитися дискурс навколо реформи освіти в медіа, особливості її висвітлення в медіа, інакше трактування й т.д. Задля того, аби зрозуміти, яким чином на сьогодні представлена реформа освіти в ЗМК, необхідно провести моніторинг ситуації й порівняти ситуацію із 2017 роком, роком запровадження реформи

Об'єкт дослідження: медіа-дописи, що містять згадування про «реформу освіти».

Предмет дослідження: дискурс медіа-дописів, що містять згадування про «реформу освіти».

⁴Доступ до ресурсу: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/awt/67>

⁵Доступ до ресурсу: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/awt/show/6574.html>

⁶Доступ до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?oprd=1>

⁷Доступ до ресурсу <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>

Мета: Відслідкувати зміни в дискурсивних практиках висвітлення повідомлень про реформу освіти, а також промоніторити зміни в фокусі уваги медіа стосовно демонстрації реформи.

Завдання:

1. Визначити дискурсивні практики навколо висвітлення реформи освіти

1.1 Виявити особливості формування дискурсу реформи освіти в медіа

1.2 Відслідкувати наявність змін у дискурсивних практиках висвітлення реформи освіти

2. Визначити тональність повідомлень про реформу освіти

2.1. Визначити переважаючу тональність всього повідомлення, в якому є згадка про реформу освіти та її зміни, порівняно з попереднім періодом дослідження

2.2. Визначити переважаючу тональність категорії «реформа освіти» та її зміни, порівняно з попереднім періодом дослідження

3. Визначити тематичну представленість аспектів реформи освіти в медіа-дописах

Теоретична інтерпретація понять:

Реформа освіти – започатковані новою редакцією « Закону про освіту»(від 05.09.17) України нововведення в системі освіти в вигляді сукупності заходів на різних рівнях освіти.

Гіпотези(для контент-аналізу):

5. Тональність повідомлень залишається нейтральною протягом двох періодів дослідження

5.1. Тональність всього повідомлення, в якому є згадка про реформу освіти переважно нейтральна в динаміці

5.2. Тональність категорії «реформа освіти» зумовлена текстовою тональністю й також протягом двох періодів залишається нейтральною

6. Переважаюча тематична спрямованість незмінна протягом періодів і залишається в межах реформи середньої освіти

Гіпотези (для дискурс-аналізу)

Контент-аналітичне дослідження

Одиниця аналізу – медіа-допис із згадуванням концепту «реформа освіти» російською та українською мовами в різних лінгвістичних конфігураціях

Одиниці рахунку для визначення тональності концепту «реформа освіти»: за появою ознак сентименту в тексті, для всього тексту визначається сукупна тональність за переважуючою тональністю. Для визначення тематичних аспектів реформи застосовується підхід «за появою ознак у тексті».

Кодифікатор для метаданих та визначення тональності

Категорія	Код	Субкатегорія	код	Субсубкатегорія
	01	Мова публікації	0101	Українська
			0102	Російська
Тональність	02	Позитивна	0201	
		Нейтральна	0202	
		Негативна	0203	

Кодифікатор для визначення тематичної спрямованості,

складений експлораторним шляхом

Категорія	код	субкатегорія	Код	Субсубкатегорія
Реформа освіти	01	Загальні аспекти	0101	Фінансування
			0102	Види освіти
			0103	Форми освіти
			0104	Мова навчального процесу

		0105	Інклюзивна освіта
		0106	Введення посади омбудсмена з питань освіти
02	Дошкільна	0201	Мова навчального процесу
03	Шкільна	0301	12-річна школа
		0302	Зарплати вчителів
		0303	Сертифікація вчителів+підвищення кваліфікації
		0304	Концепція нової української школи
		0305	Освітня програма
		0306	Технічна модернізація
		0307	Освітні стандарти
		0308	Фінансування
		0309	Рівні шкільної освіти
		0310	Мова навчального процесу
		0311	Управління закладом
		0312	Децентралізація управління
		0313	Автономія навчального закладу
		0314	Опорні школи
		0315	Атестація учнів на проміжних шкільних рівнях
			Державно –правове партнерство
0317			Впровадження державної служби контролю за якістю

				освіти
			0318	Мережеве навчання (2019)
			0319	Спеціальний план (2019)
			0320	Демократична школа (2019)
			0321	Оптимізація навчальних закладів (2019)
	04	Вища	0401	3 роки бакалаврату
			0402	Академічна доброчесність
			0403	Зарплата викладачів
			0404	Автономія ЗВО (2019)
			0405	Академічна мобільність(2019)
			0406	Фінансування(2019)
			0407	Академічна доброчесність(2019)
			0408	Відсутність аспектів
	05	Професійно-технічна	0501	Фінансування
			0502	Відсутність аспектів
	06	Інше		
	07	Відсутність опису змісту реформи		
Важливість висвітлення реформи	1_1	Основна тема		
	1_2	В межах реформ		
	1_3	Текст на іншу тему		

Кодифікатор для дискурс-аналізу для щільного опису

Текст
Хайлайт (основний меседж, декілька цитат, що характеризують всю статтю)
Стратегія
Фокус уваги у заголовку
Фокус уваги статті
Виконавець реформи
Аргументи за чи проти
Жанр
Згадувані особистості
Суть опису реформи (які саме аспекти, дії, тд)
Додаткові матеріали : інші реформи

Обґрунтування вибіркової сукупності.

Оскільки обрано лонгітюдний дизайн, дані представлені двома періодами:

2017 рік - 4.09.17 по 30.11.17

2019 рік - 1.09.19 по 30.12.19

Дані для аналізу були завантажені за допомогою ресурсу Mediateka для моніторингу медіа під час промо-доступу до сайту. Першочергово основний масив інформації містив 14 658 у 2017 році та 3580 в 2019 році Інтернет-посилань на українські джерела, де в різній комунікативній формі була згадка про реформу освіти російською та українською мовою. В результаті фільтрації масиву основа вибірки, перелік посилань генеральної сукупності медіа-дописів склав 5673 медіа-дописи в 2017 та 2930 у 2019. З цієї кількості за допомогою класичного для контент-аналізу механічного відбору з кроком 5. В результаті вибіркова сукупність складає 1134 медіа-дописи в 2017 і 586 у 2019 році. Вибіркова сукупність для дискурс-аналізу формувалась із вибіркової сукупності для контент-аналізу, але не менше 10% від масиву (механічний відбір, крок 10)

Планування фільтрації масиву:

З масиву відбираються всі посилання, що містять лише аудіо, фото чи відео-інформацію. Ті посилання, що містять частковий опис відеоінформації(розшифровка, цитати) (допис) – такі залишаються, видаляються лише якщо наявний тільки заголовок та відео.

Видаляються повтори – посилання на однаковий ресурс з однаковою текстовою наповненістю. Однакові публікації різною мовою залишаються.

Видаляються посилання, що не відкриваються.

Видаляється інформація, що не стосувалась сучасної реформи освіти в Україні.

Видаляються з масиву одиниці без посилання.

Видаляються дописи, що містять посилання на новину про реформу освіти, а в самому тексті допису реформа освіти відсутня.

Додаток 2

**Таблиця спряженості мова_2019
тональність_реформи_2019**

			тональність_реформи_2019			Всього
			,00 (негативна)	1,00 (нейтральн а)	2,00 (позитивн а)	
мова_2	Укр	Частота	20	310	45	375
		Стандартиз. залишок	-,4	-,5	1,8	
	Рос	Частота	14	188	9	211
		Стандартиз. остаток	,5	,6	-2,4	
Всього		Частота	34	498	54	586

**Таблиця спряженості мова_2017 *
тональність_реформи_2017**

			тональність_реформи_2017			Всього
			,00 (негативна)	1,00 (нейтральн а)	2,00 (позитивн а)	
мова_2	Укр	Частота	78	262	70	410
		Стандартиз. залишок	-2,7	1,2	1,2	
	Рос	Частота	215	411	98	724
		Стандартиз. остаток	2,0	-,9	-,9	
Всього		Частота	34	293	673	168

**Критерій хі-квадрат (мова і тональність
категорії «реформа освіти» (2019))**

	Значение	ст.св.	Асимпт. значимість (2- стор.)
Хи-квадрат Пирсона	9,818 ^a	2	,007

**Критерій хі-квадрат (мова і тональність
категорії «реформа освіти» (2017))**

	Значение	ст.св.	Асимпт. значимість (2- стор.)
Хи-квадрат Пирсона	15,994 ^a	2	,000

Додаток 3

Словник-цитатник для ідентифікації тональності концепту «реформа освіти», 2017

№	Позитивна	Негативна	Нейтральна
1	большой шаг вперед	законопроект этот слабоват	рассмотрения образовательной реформы
2	шансы пройти	симулякри змін, маніпуляції:	принятие
3	главная	не відбудеться ніколи	имеет много правок
4	важные изменения	не зроблено жодного поруху раціональних змін на краще в освіті.	поддержит закон о реформе
5	качественную	друга проблема – освітня реформа	внедрения образовательной реформы,
6	важливых реформ	«мавпуванні» західних зразків	должны принять
7	за каждой из тех реформ стоят судьбы людей	Уничтожают	розпочнемо нашу роботу з реформи освіти.
8	важным приоритетом для общества,	<u>страна полностью прекратит международную поддержку Украины из-за образовательной реформы</u>	розгляд законопроекту з реформи освіти може тривати цілий день
9	имеет целью внедрение лучших европейских стандартов.	суперечлива реформа освіти	запустити реформу
10	утверждает нацию свободных, образованных, адаптированных к новому времени граждан	против так называемых "реформ" образования	дискутировали о реформе
11	буде повністю підтримувати ухвалення	Суто технічний документ	проголосовали образовательную реформу
12	досягнемо певного консенсусу щодо освітньої реформи	черговий освітянський трюк: як реформують дошкільну систему	утвердить
13	десятки і сотні разів краща	чем плоха реформа образования в Украине	вимоги до освітньої реформи
14	всього освітянського суспільства	красной тряпкой для них стала реформа образования	<u>аарламент дав старт #ОсвітняРеформа!</u>
15	набагато детальніший	недипломатичну українську освітню реформу раніше розкритикувало МЗС Угорщини, назвало її ганебною	до того ж, в освітню реформу вже закладено підвищення мінімального посадового окладу

			для педагогів
16	буде «в ногу з часом»	эти реформы не имеют ничего общего с реальным превращением страны в сильное европейское государство	изменения предусматривает образовательная реформа
17	она может быть наиболее объединяющей,	угрожает игнорированием Украины из-за реформы образования	реформа начинает реализацию
18	если образовательная реформа устраивала всех	реалізувати свої брудні задуми щодо відкладення реформи	коснется миллионов семей и призвана ввести новую философию образовательного процесса в Украине.
19	намерены заняться реформой образования	презентувати освітню реформу з гаслом: «Країні не потрібні освічені люди, вчитися не обов'язково»	широкую реформу образовательной отрасли.
20	історичних рішень	реформа создаст в Украине школу двух коридоров. Первый – для тех, у кого есть деньги, и он может платить за качественное образование, и второй – где будут готовить обслуживающий персонал.	пошук і формулювання змісту освітньої реформи
21	жизненно важных для страны реформ	реформа "має великий шанс залишитись на папері	стоимость принятой реформы образования
22	реформу системи освіти в Україні відповідно до сучасних вимог.	мертвонародженим дітям	образовательной реформой все более или менее спокойно
23	глубокую всеобъемлющую образовательную реформу	троянський кінь	є компроміс щодо ухвалення законопроекту про реформування системи освіти.
24	маю велику надію на те, що із впровадженням освітньої реформи, достеменним реформуванням медичної, пенсійної та судової галузі, стан справ із трудовою міграцією помітно покращиться	матеріально не підкріплена	реформа передбачає
25	надеюсь, в ближайшее время реформа образования	реформа освіти – це не економія бюджетних коштів	в языковом вопросе относительно

	заработает в полном объеме		реформирования образовательной
26	реформування освіти має стати першим кроком до інноваційної економіки	злочинної норми	з цього документу реформа освіти тільки починається.
27	реалізація реформи в повній мірі дозволить вже найближчим часом отримати якісно новий рівень освіти	міна сповільненої дії	розберемося з реформою освіти.
28	образовательной реформы, от которой зависит европейское будущее Украины",	не є в інтересах української нації	підбивали підсумки освітньої реформи, яка відбулася
29	более-мене благополучно дело обстоит с реформой образования	хромает и реформа образования	сьогодні багато стоїть питань щодореформування освіти.
30	глубокой и всеобъемлющей образовательной реформы, которая повысит качество образования и конкурентоспособность молодого поколения на рынке труда.	декоративні зміни	бо освітні реформи, які нас очікують, залежать лише від вчителя, педагогічного працівника.
31	подчеркивает важность реформы в сфере образования для укрепления статуса государственного языка для каждого жителя страны.	из-за реформы образования посыпались угрозы других стран	будут следить за воплощением образовательной реформы в Украине
32	вже не так скептично ставляться до реформи освіти в Україні	антиукраїнську реформу української освіти	похвалив депутатів за ухвалену реформу освіти
33	Реформа освіти має всі шанси стати найуспішнішою	а куди зведе така «освітянська» реформа, хто прогнозував чи, навіть, спробував? Питання відкрите.	бросить часть своих сил на реформу образования
34	Освітня реформа вирішить питання матеріального забезпечення українських шкіл і педагогів та дозволить підвищити рівень знань учнів.	без відходу від радянської практики фінансування освітньої сфери за залишковим принципом реформа «дасть осічку»	повний запуск реформи планують розпочати з наступного навчального року.

35	розгляд реформи освіти нашими колегами по парламенту буде позначений бажанням започаткувати новий освітній простір, піти назустріч викликам суспільства і підтримати одну із найуспішніших реформ	«реформою освіти» парламентарів, а з ними й увесь український народ, «розвели, як кошенят»:	в Україні кардинально реформують систему освіти
36	освітня реформа має допомогти десяткам мільйонів українців, починаючи від найменших і тих, хто працює у школі	венгры отказались говорить с нардепами о реформе образования	реформа украинского образования вызывает массу вопросов, и сегодня чиновники продолжают разъяснять самые разные моменты.
37	реформування освітньої галузі сільські вчителі покладають великі надії.	молдовському президентові не подобається реформа освіти в Україні	образовательная реформа в Украине фактически готова.
38	три ключевые реформы, а именно пенсионная, медицинская и образовательная, будут приняты	"эту реформу, как и многие другие, Кабмин начал с конца: Минобразования начало реформировать младшую школу, надеясь постепенно дойти до вузов. Чиновники пошли по принципу: главное вязаться в драку, а там посмотрим	йти нога в ногу з освітніми реформами
39	при Порошенко состоялись реформы образования	реформи – «нові», схеми – старі	реформа освіти не є зобов'язанням України на євроінтеграційному шляху.
40	"Поздравляем Украину с продвижением образовательной реформы, ведь вклад в развитие молодежи - залог будущего	що причиною такого рішення стала реформа освіти в Україні. На думку Будапешта, вона "унеможливило отримання нацменшинами України, включно з 150-тисячною угорською нацменшиною, освіти на рідній мові".	мы приняли образовательную реформу
41	<u>реформа образования в Украине призвана помочь национальным меньшинствам.</u>	как внедрить реформу за половину стоимости	депутаты должны проголосовать за образовательную реформу

42	базова	просто теряем время и деньги.	реакция на украинскую образовательную реформу была вполне предвиденной
43	векторна	о майданной «реформе образования»: Сбылась мечта неонацистов	провести расследование касательно реформы украинского образования
44	стратегічна	правительственные реформы, в частности образовательная и реформа здравоохранения, весьма последовательны, если исходить из того, что их целью является уничтожение Украины	після прийняття освітньої реформи, українські діти навчатимуться я в школах 12 років, а бакалаврат у вищих навчальних закладах скоротять до 3 років
45	в соответствии с современными требованиями	новая реформа существенно ограничивает права и возможности не только национальных меньшинств, но и большей части населения	закон о реформировании образования в Украине уже принят и скоро вступит в силу
46	реформа освіти- наш стратегічний напрям. Складна дорога. Але ми її здолаємо!	суперечить українсько-угорському договору про добросусідство	і нині є потреба на рівні прийняття реформ щодо податкової, бюджетної сфер, судів, медицини, освіти, реформувати і галузь спорту
47	однією із основних реформ позитивної динаміки розвитку суспільства.	косметический ремонт системы образования вместо кардинальных изменений.	недостаточно денег на реформу образования
48	з позитивом сприймаю освітню реформу	не слишком ли высокой будет цена образовательной реформы?	пересмотреть образовательную реформу
49	Это большой шаг в развитии системы образования	реформа будет затратной и долговременной.	<u>стежитимуть за втіленням освітньої реформи в Україні.</u>
50	мы приняли новую и амбициозную реформу образования	реформа без фінансування – це лише слова	приняли декларацию о защите прав национальных меньшинств в Украине в связи с новой образовательной реформой.
51	освітня реформа перетворить Україну в	реформа образования направлена на то, чтобы в	відповіді на запитання щодо освітньої

	безграмотну країну з дешевою низько кваліфікованою робочою силою	Украине выпускали обслуживающий персонал	реформи
52	мощный толчок и для других реформ	новая реформа образования существенно ограничивает права и возможности не только национальных меньшинств, но и большей части населения Украины.	прокомментировал украинскую реформу образования
53	історична реформа	эта реформа долго не проживет, ведь люди скоро поймут, что стало в тысячу раз хуже.	освіта потребує реформування, аби бути конкурентною
54	позволит создать в Украине новое, современное образование.	категорически против предложенной реформы образования.	не наважусь давати свої оцінки реформі освіти і новому закону
55	большой шаг в развитии системы образования	реформа наоборот затягивает процесс учебы, ухудшает доступность образования.	в межах освітньої реформи прийняла новий Закон «Про освіту».
56	Нам это удалось": Порошенко похвалил Раду за реформу образования	это удар в спину	минимизировать последствия на дипломатическом уровне, не отказываясь от языковой политики, заложенной в реформе образования
57	ухвалили три знакові реформи: освітню, судову та пенсійну	заявление о негативных аспектах реформы образования	обговорення реформ освіти
58	доказать правильность образовательной реформы	образовательная реформа загнала порошенко в тупик	проголосовала за реформу образования
59	освітня реформа, підкріплена прийняттям Закону про освіту, дуже важлива. В тому числі і щодо захисту національної мови, щодо захисту національної ідентичності	возмущена реформой украинского образования	языковая составляющая реформы образования
60	Принятие этого закона позволит провести глубокую и всеобъемлющую образовательную реформу	Розкритикували	реформа образования в действии

61	Україна заявила про позитивну оцінку в Раді Європи реформи освіти	негативних аспектах реформи образования	пакету освітньої реформи в Україні під назвою «Нова школа».
62	реформа образования Гриневич свелась к продлению срока обучения и закрытию школ.	с беспокойством" встретили новость	спикера под образовательной реформой появится не позднее утра вторника
63	передбачає широку реформу освітньої галузі.	реформа, в корне неправильны.	Франківська візьмуть участь у напрацюванні рішень у медичній, освітянській та політичній реформах
64	основная фабула принятой реформы — создание новой украинской школы	уничтожит базовое образование в сельской местности	прокомментировал реформу образования в Украине
65	принятие образовательной реформы является позитивным шагом украинского правительства	осудить образовательную реформу в Украине.	особливості реформування освітньої сфери
66	позволит детям получить качественное образование и успешный старт во взрослую жизнь	образовательной «реформой» назвали урезание школьной программы до уровня умственной отсталости.	планирует в пятницу разъяснить образовательную реформу
67	это - одна из главных реформ, потому что от ни от одной другой реформы будущее страны не зависит так, как от образовательной	образовательная реформа тоже является фрагментарной и не отвечает запросу на системное повышение качества образования	образовательная реформа - это то, что меня напрямую касается, и я за этим
68	возлагает большие надежды на реформу образования	реформа образования наделала немало шума	слежу
69	сознательный курс на снижение образовательных стандартов	реформу впровадити нелегко	он отметил, что ключевым моментом украинской образовательной реформы стал перевод преподавания исключительно на украинский язык. "Реформа запускается со следующего учебного года»
70	реформа образования – ключ к будущему	ті тенденції реформ, які є в освітньому секторі, мені	образовательная реформа в Украине - лишь

		дуже подобаються.	повод
71	позволит создать в Украине новое, современное образование	идет странная реформа образования	якщо змінювати освітню реформу, так змінювати по повній
72	это большой шаг в развитии системы образования	национально-выстраданная «реформа образования» стала в этом великом деле гигантским шагом. Не только ко дну, но и международному бойкоту.	підготували заявлення по реформе образования
73	надзвичайно важливої реформи освіти	уничтожая систему образования под видом ее реформы.	на наступний рік також закладені видатки на проведення освітньої реформи
74	метою реформи є захист прав усіх дітей, убезпечення їх від дискримінації	жаль, что их дети учатся не в Украине и никогда не узнают прелести отреформированного отцами образования...	прокомментировал поддержку США реформы образования на Украине
75	Це дуже потужний інструмент	о негативных аспектах реформы	реформа об образовании, которая вызвала большой резонанс за пределами Украины
76	поприветствовал принятие реформы образования	политизацию вопроса об украинской образовательной реформе	Венгрия инициирует обсуждение реформы образования в Украине
77	відзначив освітню реформу, які ми прийняли у вівторок. Це дуже важлива реформа, бо це майбутнє	серьезным отклонением в реформировании сферы образования	на сьогоднішній день в нашій країні проходить реформація системи образования.
78	Реформирование системы образования - одна из ключевых точек успеха Украины	закон о реформе образования спровоцировал целую коалицию против Украины, объединив ее западных и восточного соседа	йшлося про конкретні кроки реалізації освітньої реформи.
79	это - одна из главных реформ, потому что ни от одной другой реформы будущее страны не зависит так, как от образовательной	<u>из-за новой реформы образования Венгрия заявила о прекращении международной поддержки Украины</u>	час втілювати й освітню реформу.
80	Завдяки новим методикам, впровадження яких	очередная, теперь образовательная «реформа»,	активно впроваджується реформа освіти

	передбачає реформа, наші діти отримають якісну освіту, а значить успішний старт у доросле життя	якою назвали урезание школьної програми до рівня умственной отсталости.	
81	готовы предоставлять полную и содержательную информацию о следующих шагах Украины в этом направлении, чтобы процесс образовательной реформы происходил прозрачно и не становился предметом дальнейших недоразумений	РФ закатала «истеричку» из-за образовательной реформы	щодо освітньої реформи закон ухвалили
82	надали детальні пояснення щодо засобів, які дозволять якісно реалізувати мовну норму освітньої реформи.	з часу прийняття депутатами українського парламенту нового закону про реформу сфери освіти, у країнах, що межують з ЄС, брутально порушуються права людей	концепции реализации государственной политики в сфере реформирования общего среднего образования Концепции реализации государственной политики в сфере реформирования общего среднего образования
83	Реформа освіти має всі шанси стати найуспішнішою	виступили проти	Стало известно, какие изменения предусматривает образовательная реформа
84	розгляд реформи освіти нашими колегами по парламенту буде позначений бажанням започаткувати новий освітній простір, піти назустріч викликам суспільства і підтримати одну із найуспішніших реформ	возмутилась реформой образования	було детально роз'яснено зміст освітньої реформи
85	ає допомогти десяткам мільйонів українців,	грубо порушує права угорської меншини	<u>реформа образования дала Украине профильную старшую школу с 12-летним сроком обучения</u>
86	нова освітня реформа має на меті захистити українську мову в Україні	суперечить европейским ценностям	Украина должна продлить переходный период внедрения образовательной реформы
87	Наша реформа освіти у порівнянні з цим просто	Венгрия назвала образовательную реформу в Украине	реформа образовательной системы

	дитячі забавки.	ударом в спину.	разрабатывалась на протяжении трех лет, было принято множество поправок и учтено мнение и замечания экспертов.
88	впровадження яких передбачає реформа, наші діти отримають якісну освіту, а значить успішний старт у доросле життя.	украинскую реформу венгры назвали «беспрецедентным ограничением прав»	оцінити якість роботи початкової школи та перебіг освітньої реформи
89	удачным обсуждением вопросов реформы образования	реформа образования бьёт по всем «неукраинцам».	освітня реформа в дії
90	долгожданная реформа образования.	сильно нарушает права венгерского меньшинства.	продлить переходной период относительно внедрения образовательной реформы
91	инновационные позиции, которые касаются самой реформы образования	освітня реформа в Україні обурила Росію	реалізуючи освітню реформу, яку декларує МОН
92	суть реформы в том, что образование перестает быть совковым и становится европейским.	о какой реформе образования отчаянно спорят наши чиновники и ряд моих коллег между собой, когда в учебных заведениях нет элементарного комфорта для детей	для обговорення становища галузі та ходу освітньої реформи зібралася педагогічна громадськість
93	с принятием реформы образования должен постепенно измениться подход	это (принятие реформы образования в Украине, - ред.) серьезное нарушение	реформа образования: на изменения в школах выделяют 3 миллиарда
94	доцільності та своєчасності	жорстку позицію щодо української реформи освіти зайняла Угорщина.	
95	образовательная реформа, которую в среду поддержала Рада, будет гарантировать качественное образование для молодых украинцев, доступ к садикам, возвращение уважения к учителю и достойную оплату труда, добавил	черговий освітянський трюк: як реформують дошкільну систему в Чернігові	

96	передбачає широку реформу освітньої галузі.	население в Украине не верит в успех реформ вообще	
97	основная фабула принятой реформы — создание новой украинской школы»,	Тож реформа освіти в Україні опинилася під загрозою.	
98	Принятие образовательной реформы является позитивным шагом украинского правительства	возмущения из-за реформы образования	
99	позволит детям получить качественное образование и успешный старт во взрослую жизнь	зачем воспитывать высокоинтеллектуальных, грамотных граждан страны, если можно оптимизировать учебные планы и программы, сэкономив на образовании такие нужные для еврореформ деньги? Вот только кого мы получим в итоге – недорослей, Митрофанушек?",	
100	Это - одна из главных реформ, потому что от ни от одной другой реформы будущее страны не зависит так, как от образовательной	после проводимых в системе образования "реформ" Украину ждет тотальная деинтеллектуализация.	
101	возлагает большие надежды на реформу образования	после реформы образования чувствует себя так, будто "получила удар в спину"	
102	сознательный курс на снижение образовательных стандартов	пещерным национализмом"	
103	реформа образования – ключ к будущему	президент Румынии Клаус Йоханнис «неприятно удивлен» новым украинским законом о реформе образования.	
104	позволит создать в Украине новое, современное образование	языковая подножка реформе образования	
105	Это большой шаг в развитии системы образования	но это еще не настоящая реформа: нужно менять саму суть обучения и воспитания.	

106	надзвичайно важливої реформи освіти	. У нас же почему-то все образовательные реформы затеваются свыше, мнением «низов» не интересуются.	
107	метою реформи є захист прав усіх дітей, убезпечення їх від дискримінації	причиною такого рішення стала реформа освіти в Україні. На думку Будапешта, вона “унеможливило отримання нацменшинами України, включно з 150-тисячною угорською нацменшиною, освіти на рідній мові”.	
108	це дуже потужний інструмент	Сийярто висловив своє невдоволення реформою освіти в Україні, то його колега Павло Клімкін відреагував на це “непринятно”,	
109	поприветствовал принятие реформы образования	скандал с реформой образования охладит отношения между Украиной и Европейским Союзом.	
110	відзначив освітню реформу, які ми прийняли у вівторок. Це дуже важлива реформа, бо це майбутнє	образовательная реформа в Украине направлена против миллионов русскоязычных украинцев	
111	реформирование системы образования - одна из ключевых точек успеха Украины	Вы не дотянете реформу образования	
112	это - одна из главных реформ, потому что ни от одной другой реформы будущее страны не зависит так, как от образовательной	за образовательную реформу, не выдерживающую никакой критики:	
113	Завдяки новим методикам, впровадження яких передбачає реформа, наші діти отримають якісну освіту, а значить успішний старт у доросле життя	очередная «реформа» или новая схема распила бюджета	
114	готовы предоставлять полную и содержательную информацию о следующих шагах Украины в этом	через пару лет нам придется проводить настоящую реформу образования, а значит мы просто теряем	

	направлении, чтобы процесс образовательной реформы происходил прозрачно и не становился предметом дальнейших недоразумений	время и деньги.	
115	надали детальні пояснення щодо засобів, які дозволять якісно реалізувати мовну норму освітньої реформи.	зізнався, що не розуміє і освітньої реформи.	
116	реформа освіти має всі шанси стати найуспішнішою	реформа образования больно ударит по украинскому обществу и снизит конкурентоспособность украинцев.	
117	розгляд реформи освіти нашими колегами по парламенту буде позначений бажанням започаткувати новий освітній простір, піти назустріч викликам суспільства і підтримати одну із найуспішніших реформ	<u>Венгрия заявила, что будет блокировать евроинтеграцию Украины из-за реформы образования.</u>	
118	ає допомогти десяткам мільйонів українців,	в реформе образования есть масса социальных аспектов. Это растягивание периода обучения и его примитивизация	
119	нова освітня реформа має на меті захистити українську мову в Україні	ситуацію з найбільш проблемною тезою реформи	
120	наша реформа освіти у порівнянні з цим просто дитячі забавки.	реформа образования и зачистка языков нацменьшинств	
121	впровадження яких передбачає реформа, наші діти отримають якісну освіту, а значить успішний старт у доросле життя.	Попытка Порошенко позаигрывать со своим электоратом реформой образования привела к международному скандалу	
122	удачным обсуждением вопросов реформы образования	повальное закрытие школ, которое состоится «благодаря» реформе образования,	

123	долгожданная реформа образования.	уряд приділив надзвичайно багато уваги освітній реформі – новітні методики викладання, зміна формату спілкування учнів, учителів та батьків, упровадження проектної роботи, навчання через діяльність і т.д. А що ж зі здоров'ям школярів?	
124	инновационные позиции, которые касаются самой реформы образования	заважають просування реформи	
125	Образовательная реформа, которую в среду поддержала Рада, будет гарантировать качественное образование для молодых украинцев, доступ к садикам, возвращение уважения к учителю и достойную оплату труда, добавил	вокруг реформы образования разразился финансовый скандал	
126	Вітаємо Україну з просуванням освітньої реформи	багатообіцяюча реформа освіти в Україні повинна була врегулювати цей процес і допомогти дітям з особливими потребами, отримувати освіту і знання на рівні з усіма іншими. Але, як і завжди, обіцянки дуже сильно різняться з реальністю	
127	Поздравляем Украину с продвижением образовательной реформы	смерть технарям и поддержка украинского языка - харьковчане о реформе образования	
128	наконец перекрывает русификаторские нормы печально известного закона Кивалова-Колесниченко	противоречит двусторонним договорам Украины с соседними странами –	
129	Герасимов подчеркнул, что законопроект об образовании – наиболее согласованная реформа	сведут на нет всю реформу образования	
130		шлях до мовної асиміляції	

131		критическое отношение родителей к реформе	
132		Ущемление прав носителей языков национальных меньшинств после реформы	
133		возмущены принятой в Украине реформой образования	
134		проти української реформи освіти	
135		освітняни ще довго чекатимуть нового бачення освітньої реформи	
136		черговою невдалою реформою.	
137		тотальная, хоть и "ползучая", украинизация	
138		Эта реформа долго не проживет,	
139		Реформа образования обидела соседей	
140		нет понимания как начать серьезные реформы в образовании.	
141		лишает национальные меньшинства гарантий на обучение на родном языке, лежащем в основе их существования.	
142		реформирование образовательного процесса ведет к снижению качества образования и его сосредоточению на самых элементарных знаниях.	
143		реформирование этой сферы назрело и перезрело	
144		реформа образования Украины, которая сильно возмутила Венгрию из-за якобы ущемления прав венгерского меньшинства в стране.	
145		реформа образования Украины, которая сильно	

		возмутила Венгрию	
146		розкритикував прийняту Верховною Радою освітню реформу	
147		подало скарги в ОБСЄ, ООН і Євросоюз у зв'язку з реформою освіти	
148		<u>закон о реформе образования мало что меняет в ценностях и ничего не меняет в навыках</u>	
149		имитацией реформы образования	
150		наша реформа образования очень сильно напоминает борьбу с алкоголизмом в 1986 году, которую инициировал Михаил Горбачев	
151		сейчас мы просто не способны на амбициозную и масштабную реформу.	
152		засудили ухвалену Верховною Радою реформу освіти	
153		реформа принималась сырой, необдуманной и в конечном итоге может больше навредить, чем принести пользы украинскому государству	
154		<u>став одним з найбільш конфліктних пунктів освітньої реформи.</u>	
155		приняв закон о реформе образования, Украина нарушила свои обязательства	
156		протягивания скандальной образовательной реформы	
157		провальная образовательная реформа.	
158		эта реформа на самом деле уничтожит образование	
159		непонятно, что они собрались реформировать.	

160		образовательная и реформа здравоохранения, весьма последовательны, если исходить из того, что их целью является уничтожение Украины.	
161		согласно образовательной реформе правительства, в школах будет меньше алгебры и больше физкультуры. Это правильно и понятно. Рабы должны быть необразованными и физически сильными, и это они делают с людьми.	
162		реформа образования на Украине породит новую войну	
163		Киев, 12 сентября.	
164		«реформа образования на Украине угрожает польским школам»	
165		вот написали в реформе образования: Деньги ходят за ребенком! Какая прекрасная теоретическая и мечтательная формула! Но реализуема ли она?	
166		разработку настоящей реформы нужно поручить профессионалам	
167		реформа образования в нынешнем виде несёт угрозу политической стабильности государства и ухудшает ситуацию в самом образовании	
168		законопроект этот слабоват	
169		симулякри змін, маніпуляції:	
170		не відбудеться ніколи	
171		не зроблено жодного поруху раціональних змін на	

		краще в освіті.	
172		Друга проблема – освітня реформа	
173		«мавпуванні» західних зразків	
174		уничтожают.	
175		<u>страна полностью прекратит международную поддержку Украины из-за образовательной реформы</u>	
176		суперечлива реформа освіти	
177		Против так называемых "реформ" образования	
178		суто технічний документ	
179		черговий освітянський трюк: як реформують дошкільну систему	
180		чем плоха реформа образования в Украине	
181		красной тряпкой» для них стала реформа образования	
182		недипломатично українську освітню реформу раніше розкритикувало МЗС Угорщини, назвало її ганебною	
183		эти реформы не имеют ничего общего с реальным превращением страны в сильное европейское государство	
184		угрожает игнорированием Украины из-за реформы образования	
185		реалізувати свої брудні задуми щодо відкладення реформи	
186		презентувати освітню реформу з гаслом: «Країні не потрібні освічені люди, вчитися не обов'язково	
187		реформа создаст в Украине школу двух коридоров.	

		Первый – для тех, у кого есть деньги, и он может платить за качественное образование, и второй – где будут готовить обслуживающий персонал.	
188		реформа "має великий шанс залишитись на папері	
189		мертвонародженим дітям	
190		троянський кінь	
191		матеріально не підкріплена	
192		“реформа освіти – це не економія бюджетних коштів	
193		злочинної норми.	
194		міна сповільненої дії,	
195		не є в інтересах української нації	
196		Хромаєт и реформа образования	
197		декоративні зміни	
198		из-за реформы образования посыпались угрозы других стран	
199		антиукраїнську реформу української освіти	
200		а куди зведе така «освітянська» реформа, хто прогнозував чи, навіть, спробував? Питання відкрите.	
201		без відходу від радянської практики фінансування освітньої сфери за залишковим принципом реформа «дасть осічку»	
202		«реформою освіти» парламентарів, а з ними й увесь український народ, «розвели, як кошенят»	
203		венгры отказались говорить с нардепами о реформе образования	

204		реформа образования на Украине угрожает польским школам	
205		вот написали в реформе образования: Деньги ходят за ребенком! Какая прекрасная теоретическая и мечтательная формула! Но реализуема ли она?	
206		разработку настоящей реформы нужно поручить профессионалам	
207		реформа образования в нынешнем виде несёт угрозу политической стабильности государства и ухудшает ситуацию в самом образовании	
208		отменить антинародную реформу образования. В "Оппоблока" ее называют еще и антиконституционной и ксенофобской	
209		це вирок освітній реформі	
210		миллиарды на отупение	
211		из реформы образования Гриневич сделала акцию собственного пиара	
212		дебилизация нации и ее уничтожение	
213		зведення її до рівня фабзавучів та вечірніх шкіл при Сталіні	
214		що системного розуміння, для чого реформи роблять, нема	
215		образовательная «реформа», которой назвали урезание школьной программы до уровня умственной отсталости.	

216		реформу образования слишком затратной для государства	
217		реформа образования Гриневич свелась к продлению срока обучения и закрытию школ	
218		цель реформы образования очевидна — формировать будущие поколения без перспектив и возможностей на будущее, возвращать дешевую, легко управляемую неквалифицированную рабочую силу	

Словник-цитатник для ідентифікації тональності концепту «реформа освіти», 2019

	Позитивна	Негативна	Нейтральна
219			
220	не так багато людей у багатьох країнах могли б похвалитися такими результатами	результатом школьної реформи последних лет, которую намерена продолжить и ускорить Анна Новосад, стало незнание старшеклассниками таблицы умножения.	продолжится реформирование среднего образования
221	Нова українська школа найважливіший аспект реформування освітньої галузі в Україні, що дозволить змінити підхід до навчання учнів та зробити освітній процес ефективнішим	политику жесткой украинизации и сокращения расходов на образование.	провести крупную реформу образования и науки
222	освітня реформа є найважливішою зі всіх реформ ...	Пафосно заявляючи про реформу освіти, влада не вирішує простих питань, школи не отримують достатнього фінансування, а застаріла матеріальна база, низкою залишається зарплата вчителів.	реформа буде продовжуватись
223	Освітня реформа «Нова українська школа», яка	благодаря этой реформе, уровень образования	

	реалізується в умовах сьогодення, підвищить якість навчального процесу, надасть учням не лише знання, а й уміння застосовувати їх у житті	українцев существенно снизится	
224	ключова реформа		
225	підвищить якість навчального процесу, надасть учням не лише знання, а й уміння застосовувати їх у житті	Реформа образования: система «не пускает» детей в вузы	
226	сприятиме підвищенню якості освіти	все реформы, новые стандарты и предметы, новые подходы к образованию – это всего лишь обертка	
227	то однозначно правильная история	еформа образования «носит формальный характер»	
228	Новая украинская школа - это хороший фундамент для дальнейшей реализации реформирования среднего образования	чи зможе вона вжитися в українських реаліях – наразі невідомо	
229	Нову українську школу, яка вже заклала ті підвалини для змін у системі освіти, які допоможуть нам зробити наших випускників щасливішими.	реформа призвела до протестів вчителів та великого хаосу.	
230		і безглуздим реформам в освіті	
231		Это выглядит не как реформы, а как эксперименты над нами	
232		языковую реформу в школах назвал "дискриминацией"	
233		освітньої реформи школа стає заручником ситуації, коли надання якісних освітніх послуг стає неможливим через низку проблем	
234		Ніякої анонсованої реформи вищої освіти	

235		про так звану оптимізацію в освіті, культурі, медицині. Реформи планують нагорі, а на місцях доводиться затягувати паски.	
236		Реформа освітньої галузі є надзвичайно важливою.	